

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky

Bakalářská práce

**Statistická analýza nezaměstnanosti ve vybraných
krajích České republiky**

Tomáš Minařík

© 2023 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Tomáš Minařík

Podnikání a administrativa

Název práce

Statistická analýza nezaměstnanosti ve vybraných krajích České republiky

Název anglicky

Statistical analysis of unemployment in selected regions of the Czech Republic

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je analýza a popis vývojových tendencí a současného stavu nezaměstnanosti ve vybraných krajích České republiky a jejich následná komparace. Analýza je provedena na základě sekundárních dat shromážděných od roku 2004 až 2021.

Metodika

Teoretická část bude zpracována na základě prostudované odborné literatury a dalších dostupných zdrojů. Analytická část bude zpracována zejména s využitím základních popisných charakteristik a metod analýzy časových řad. Potřebná data pro analytickou část budou získána z Českého statistického úřadu. Výsledky analýz budou podpořeny grafickými výstupy.

Doporučený rozsah práce

40 – 50 stran

Klíčová slova

nezaměstnanost, kraje ČR, diferenciacie, analýza, časová řada, trend

Doporučené zdroje informací

ARLT, Josef, Markéta ARLTOVÁ a Eva RUBLÍKOVÁ. Analýza ekonomických časových řad s příklady. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2002. ISBN 80-245-0307-7.
BROŽOVÁ, Dagmar. Společenské souvislosti trhu práce. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-16-4.
HINDLS, Richard. Statistika pro ekonomy. 8. vyd. Praha: Professional Publishing, 2007. ISBN 978-80-86946-43-6.
KNIGHT, Kenneth Graham. Unemployment: An Economic Analysis. 1987. Routledge, 2020. ISBN 9781138391147.
SEKERKA, Bohuslav. Makroekonomie. Praha: Profess Consulting, 2007. ISBN 80-7259-050-2.
SIROVÁTKA, Tomáš a Petr MAREŠ, ed. Trh práce, nezaměstnanost, sociální politika. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3048-8.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Jana Köppelová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra statistiky

Elektronicky schváleno dne 28. 6. 2022

prof. Ing. Libuše Svatošová, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 27. 10. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 09. 03. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Statistická analýza nezaměstnanosti ve vybraných krajích České republiky" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15. 03. 2023

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Ing. Janě Köppelové, Ph. D. za vstřícný přístup, odborné rady a cenné připomínky, které přispěly ke zpracování této bakalářské práce. Dále bych chtěl poděkovat své rodině za plnou podporu při mém studiu.

Statistická analýza nezaměstnanosti ve vybraných krajích České republiky

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá statistickou analýzou vývoje nezaměstnanosti ve Středočeském a Karlovarském kraji v letech 2004 až 2021. V teoretické části je popsán trh práce, pojem nezaměstnanost a politika zaměstnanosti. Obsahem vlastní práce je charakteristika vybraných krajů, popis vývoje počtu obyvatelstva a obecné míry nezaměstnanosti. Pozornost je věnována i struktuře uchazečů o zaměstnání, kteří jsou rozděleni podle věku, dosaženého vzdělání a délky evidence na úřadu práce. K vlastní práci bylo využito zejména metod analýzy časových řad.

Výsledky práce ukazují, že obecná míra nezaměstnanosti ve Středočeském kraji má z dlouhodobého hlediska klesající trend, v Karlovarském kraji vykazuje vývoj spíše kolísavý průběh. V posledních letech sledovaného období se však začíná nezaměstnanost v obou krajích zvyšovat. Nárůst může být způsoben pandemickou situací.

Klíčová slova: nezaměstnanost, kraje ČR, diferenciacce, analýza, časová řada, trend

Statistical analysis of unemployment in selected regions of the Czech Republic

Abstract

The bachelor thesis deals with a statistical analysis of unemployment in the Central Bohemia and Karlovy Vary Region between 2004 and 2021. The theoretical part describes the labour market, the concept of unemployment and employment policy. The content of the actual work is the characteristics of the selected regions, description of population development and general unemployment rate. Attention is also paid to the structure of job seekers, who are divided by age, educational attainment and length of registration at the Labour Office. Time series analysis methods were mainly used for the actual work.

Results of the thesis show that the general unemployment rate in the Central Bohemian Region has a long-term downward trend, while the trend in the Karlovy Vary Region is rather fluctuating. However, in the last years of the period under review, unemployment in both regions started to increase. The increase may be due to the pandemic situation.

Keywords: unemployment, regions of the Czech Republic, differentiation, analysis, time series, trend

Obsah

1 Úvod.....	12
2 Cíl práce a metodika	13
2.1 Cíl práce	13
2.2 Metodika	13
2.2.1 Časové řady.....	13
2.2.2 Elementární charakteristiky časových řad	14
2.2.3 Dekompozice časových řad	15
2.2.4 Vyrovnaní časových řad a volba trendové funkce.....	16
3 Teoretická východiska	19
3.1 Trh práce	19
3.1.1 Nabídka na trhu práce	19
3.1.2 Poptávka na trhu práce.....	21
3.1.3 Rovnováha na trhu práce	22
3.2 Nezaměstnanost.....	23
3.2.1 Teoretické pojetí nezaměstnanosti.....	23
3.2.2 Měření nezaměstnanosti	24
3.2.3 Přirozená míra nezaměstnanosti	25
3.2.4 Druhy nezaměstnanosti.....	25
3.2.5 Dopady nezaměstnanosti	27
3.2.6 Rizikové skupiny nezaměstnaných.....	28
3.2.7 Lidský kapitál	30
3.3 Politika zaměstnanosti.....	31
3.3.1 Aktivní politika zaměstnanosti	32
3.3.2 Pasivní politika zaměstnanosti.....	34
4 Vlastní práce	35
4.1 Charakteristika Středočeského kraje	35
4.1.1 Vývoj počtu obyvatelstva	37
4.2 Statistická analýza nezaměstnanosti ve Středočeském kraji	38
4.2.1 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti	38
4.2.2 Struktura uchazečů o zaměstnání podle věku	39
4.2.3 Struktura uchazečů o zaměstnání podle dosaženého vzdělání.....	41
4.2.4 Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence na ÚP.....	42
4.3 Charakteristika Karlovarského kraje.....	43
4.3.1 Vývoj počtu obyvatelstva	45
4.4 Statistická analýza nezaměstnanosti v Karlovarském kraji	46
4.4.1 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti	46

4.4.2	Struktura uchazečů o zaměstnání podle věku	48
4.4.3	Struktura uchazečů o zaměstnání podle dosaženého vzdělání.....	49
4.4.4	Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence na ÚP	50
4.5	Srovnání vývoje nezaměstnanosti ve Středočeském a Karlovarském kraji	51
5	Zhodnocení výsledků.....	56
6	Závěr.....	58
7	Seznam použitých zdrojů.....	60
	Přílohy	63

Seznam obrázků

Obrázek 1	Důchodový efekt	20
Obrázek 2	Trh práce v rovnováze	22
Obrázek 3	Rozdělení celkového obyvatelstva	24
Obrázek 4	Poloha Středočeského kraje.....	36
Obrázek 5	Poloha Karlovarského kraje	44

Seznam grafů

Graf 1	Vývoj počtu obyvatelstva ve Středočeském kraji v období 2004-2021	37
Graf 2	Vývoj obecné míry nezaměstnanosti ve Středočeském kraji v období 2004-2021	38
Graf 3	Struktura uchazečů o zaměstnání podle věku ve Středočeském kraji v období 2004-2021.....	39
Graf 4	Struktura uchazečů o zaměstnání podle dosaženého vzdělání ve Středočeském kraji v období 2004-2021	41
Graf 5	Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence na ÚP ve Středočeském kraji v období 2004-2021	42
Graf 6	Vývoj počtu obyvatelstva v Karlovarském kraji v období 2004-2021	45
Graf 7	Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v Karlovarském kraji v období 2004-2021....	46
Graf 8	Struktura uchazečů o zaměstnání podle věku v Karlovarském kraji v období 2004-2021.....	48
Graf 9	Struktura uchazečů o zaměstnání podle dosaženého vzdělání v Karlovarském kraji v období 2004-2021	49
Graf 10	Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence na ÚP v Karlovarském kraji v období 2004-2021	50
Graf 11	Srovnání vývoje obecné míry nezaměstnanosti ve Středočeském a Karlovarském kraji v období 2004-2021	51
Graf 12	Podílové zastoupení jednotlivých skupin struktury uchazečů o zaměstnání podle věku ve Středočeském kraji v období 2004-2021	52
Graf 13	Podílové zastoupení jednotlivých skupin struktury uchazečů o zaměstnání podle věku v Karlovarském kraji v období 2004-2021	52
Graf 14	Podílové zastoupení jednotlivých skupin struktury uchazečů o zaměstnání podle dosaženého vzdělání ve Středočeském kraji v období 2004-2021	53
Graf 15	Podílové zastoupení jednotlivých skupin struktury uchazečů o zaměstnání podle dosaženého vzdělání v Karlovarském kraji v období 2004-2021	54

Graf 16 Podílové zastoupení jednotlivých skupin struktury uchazečů o zaměstnání podle délky evidence na ÚP ve Středočeském kraji v období 2004-2021	54
Graf 17 Podílové zastoupení jednotlivých skupin struktury uchazečů o zaměstnání podle délky evidence na ÚP v Karlovarském kraji v období 2004-2021	55

1 Úvod

Nezaměstnanost je jedním z makroekonomických ukazatelů hodnotící ekonomickou výkonnost země. V národním hospodářství se vždy vyskytuje určitá míra nezaměstnanosti, která je pro ekonomiku obvyklým jevem, pokud dosahuje nízkých hodnot. Zvyšující se míra nezaměstnanosti nebo dlouhodobě přetrvávající nezaměstnanost pak přináší řadu negativních dopadů, které nejsou pouze ekonomického charakteru, ale zasahují i do sociální a politické sféry.

Neefektivní využití pracovní síly v zemi vede k podstatným ekonomickým dopadům, kterými jsou zejména ztráta výrobků a služeb, které mohly být vyprodukovány nezaměstnanými osobami a rovněž zatížení státního rozpočtu z důvodu zvýšených výdajů na podporu v nezaměstnanosti a snížených daňových příjmů. Dopady nezaměstnanosti působí i na jednotlivce a jejich okolí. Ztráta zaměstnání představuje pro mnohé jistou psychickou zátěž. Člověk, který je dlouhodobě nezaměstnaný neztrácí pouze svou kvalifikaci, většinu zkušeností a praktických dovedností ale i pracovní návyky. Ztráta zaměstnání také vede k sociální izolaci, jejímž následkem může být i rozpad vztahů s rodinnou nebo blízkými lidmi.

Pro snížení dopadů a míry nezaměstnanosti využívá Česká republika státní politiku zaměstnanosti, jejíž hlavní úlohou je přispívat k dosažení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou po pracovní síle. Politika zaměstnanosti se dělí na aktivní a pasivní politiku zaměstnanosti. Aktivní politika usiluje o snížení míry nezaměstnanosti. Jejím cílem je umožnit vstup na trh práce všem osobám, zapojit rizikové skupiny, sladit kvalifikaci pracovníků s požadavky trhu práce apod. Pasivní politika zaměstnanosti naopak tlumí ekonomické a sociální dopady způsobené nezaměstnaností.

Problematika nezaměstnanosti patří mezi velmi diskutovaná témata. Je žádoucí, aby se každý stát zabýval vývojem míry nezaměstnanosti, a to jak z pohledu uplynulých let, tak ze současné perspektivy a předpokládaného vývoje. Rovněž by měl stát používat vhodná opatření a nástroje, jež povedou k příznivému stavu pro dané hospodářství i obyvatelstvo.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je analýza a popis vývojových tendencí a současného stavu nezaměstnanosti ve vybraných krajích České republiky a jejich následná komparace. Analýza je provedena na základě sekundárních dat shromážděných od roku 2004 až 2021.

2.2 Metodika

Teoretická část bude zpracována na základě prostudované odborné literatury a dalších dostupných zdrojů. Analytická část bude zpracována zejména s využitím základních popisných charakteristik a metod analýzy časových řad. Potřebná data pro analytickou část budou získána z Českého statistického úřadu. Výsledky analýz budou podpořeny grafickými výstupy.

2.2.1 Časové řady

Časovou řadu lze definovat jako posloupnost věcně a prostorově srovnatelných pozorování, která jsou uspořádána v čase od minulosti do přítomnosti. Analýza časových řad se provádí pomocí souboru metod, kterými lze popsat jejich vývoj nebo predikovat budoucí chování (Hindls, 2007).

Dělení časových řad podle charakteru

Časové řady lze členit dle různých hledisek. Podle charakteru se časové řady dělí na **intervalové** a **okamžikové**. Časové řady intervalové vyjadřují počet událostí, případů apod., které nastaly za určitý časový interval. Velikost ukazatele závisí na délce sledovaného období. Okamžikové časové řady jsou sestaveny z hodnot, které jsou zaznamenány k určitému časovému okamžiku např. počet prodaných výrobků k určitému datu (Hindls, 2007), (Svatošová a Kába, 2008).

Dělení časových řad podle periodicity

Z pohledu periodicity lze dělit časové řady na **krátkodobé**, ve kterých jsou shromažďovány údaje s periodicitou kratší než 1 rok (nejčastěji s měsíční zkoumanou

periodicitou), a **dlouhodobé**, pokud je periodičita shromážděných údajů roční nebo delší než 1 rok (Hindls, 2007).

Dělení časových řad podle druhu sledovaných ukazatelů

Podle druhu sledovaných ukazatelů se časové řady člení na **primární** a **sekundární**. Časové řady primární představují hodnoty ukazatele, které byly zjištěny přímo a nebyly nijak upraveny. Příkladem by mohl být stav zásob, počet pracovníků apod. Ukazatele sekundárních časových řad jsou odvozené z primárních ukazatelů a představují např. rozdíl, podíl nebo poměr z těchto původních hodnot. Sekundární ukazatel vyjadřuje např. zisk nebo přidanou hodnotu (Hindls, 2007), (Svatošová a Kába, 2008).

2.2.2 Elementární charakteristiky časových řad

Elementární charakteristiky umožňují získat přehled o vývoji časových řad a zkoumat rychlost změn sledovaných hodnot. Nejčastějšími elementárními charakteristiky jsou absolutní charakteristiky prvních a druhých diferencí a relativní charakteristiky růstu (Hindls, 2007), (Svatošová a Kába, 2008).

První diference vyjadřují absolutní přírůstek nebo úbytek sledovaných hodnot v určitém okamžiku proti bezprostředně předcházejícímu časovému období. Vypočítají se jako rozdíl dvou sousedních hodnot (Svatošová a Kába, 2008).

$$dy_t = y_t - y_{t-1}, \quad t = 2, 3, \dots, n. \quad (1)$$

Průměrná absolutní diference udává o kolik v průměru vzrostly nebo klesly hodnoty za celé sledované období. Vypočítá se pomocí aritmetického průměru prvních diferencí (Synek et al., 2009).

$$dy_t = \frac{y_t - y_1}{n-1} \quad (2)$$

Druhé diference charakterizují absolutní zrychlení nebo zpomalení ve vývoji sledovaného ukazatele a lze je získat rozdílem sousedních hodnot absolutních diferencí

prvního stupně. Vyjadřují, jak se následující přírůstek zvětšil, případně zmenšil oproti předcházejícímu (Svatošová a Kába, 2008).

$$d^{(2)}y_t = dy_t - dy_{t-1} = y_t - 2y_{t-1} + y_{t-2}, \quad t = 3, \dots, n. \quad (3)$$

Mezi relativní charakteristiky patří koeficienty růstu, díky kterým lze vyjádřit relativní rychlost změn hodnot v časové řadě. Koeficient růstu vyjádřený v procentech se nazývá tempo růstu. Vypočítá se jako podíl dvou sousedních hodnot (Svatošová a Kába, 2008).

$$k_t = \frac{y_t}{y_{t-1}}, \quad t = 2, 3, \dots, n. \quad (4)$$

Z koeficientů růstu lze vypočítat i průměrný koeficient růstu, který se vypočítá jako geometrický průměr jednotlivých koeficientů růstu. Tento koeficient má smysl počítat pouze v případě monotónního vývoje časové řady (Svatošová a Kába, 2008). Pokud sledovaná časová řada nemá monotónní průběh v celém období, je možné ji rozdělit na úseky s monotónním průběhem a pro ty úseky vypočítat průměrné koeficienty růstu.

2.2.3 Dekompozice časových řad

Metoda dekompozice časových řad představuje jeden z možných přístupů k analýze jednorozměrných časových řad. Vychází se z předpokladu, že je časová řada tvořena třemi složkami, které popisují průběh zkoumané časové řady. Časová řada obsahuje tyto složky:

- trend,
- periodické kolísání,
- náhodné kolísání.

Trendová složka představuje hlavní dlouhodobou tendenci vývoje časové řady. Trend může být rostoucí, klesající nebo konstantní, kdy vývoj hodnot sledovaného ukazatele je stacionární a hodnoty pouze kolísají kolem neměnné úrovně (Hindls, 2007), (Svatošová a Kába, 2008).

Periodické kolísání se projevuje pravidelně se opakujícími výkyvy hodnot ukazatelů kolem trendu časové řady. Rozlišuje se podle délky jedné periody na **cyklickou a sezónní**

složku. Cyklická složka se vyznačuje kolísáním okolo trendu z důvodu cyklického vývoje hospodářství s dobou trvání delší než jeden rok. Sezónní složka se každoročně opakuje například kvůli změnám ročních období. Periodicita sezónní složky je kratší nebo rovna jednomu roku a je obsažena pouze v krátkodobých časových řadách. Pokud časová řada obsahuje uvedené periodické složky, jedná se o periodickou časovou řadu a naopak (Hindls, 2007), (Svatošová a Kába, 2008).

Náhodné kolísání je způsobeno vedlejšími faktory působícími na časovou řadu, které nelze popsat žádnou funkcí času. Zpravidla se jedná o drobné, nepředvídatelné a nepravidelné výkyvy (Hindls, 2007), (Svatošová a Kába, 2008).

Dekompozici lze vyjádřit pomocí dvou modelů:

1) aditivní model

$$y_t = T_t + P_t + \varepsilon_t \quad (5)$$

2) multiplikativní model

$$y_t = T_t \times P_t \times \varepsilon_t \quad (6)$$

kde T_t je trendová složka,
 P_t značí periodickou složku,
 ε_t je náhodná složka (Svatošová a Kába, 2008).

Aditivní model rozkládá časovou řadu na součet jednotlivých složek a používá se v případě, kdy periodické kolísání kolem trendu má zhruba stejný rozkmit. Multiplikativní model vzniká vzájemným násobením těchto složek a používá se, když velikost periodického kolísání je podobná úrovni trendu (Svatošová a Kába, 2008).

2.2.4 Vyrovnání časových řad a volba trendové funkce

Hlavním úkolem při analýze neperiodických časových řad je popis hlavní dlouhodobé tendence vývoje sledovaného ukazatele. Pro zobrazení trendu je potřeba vyrovnat časovou řadu hodnotami bez náhodného a periodického kolísání. Pro vyrovnání časové řady se

nejčastěji používá mechanické vyrovnání pomocí metody klouzavých průměrů, anebo analytické vyrovnání pomocí trendových funkcí (Hindls, 2007), (Svatošová a Kába, 2008).

Mechanické vyrovnání metodou klouzavých průměrů je poměrně snadné a časová řada je do značné míry očištěna od náhodných a periodických kolísání. Tato metoda má ale určité nedostatky, mezi které patří např. citlivost na extrémní odchylky nebo nevhodnost pro odhad budoucího vývoje. Z důvodu těchto nedostatků je vhodnější používat analytické vyrovnání (Svatošová a Kába, 2008).

Analytické vyrovnání se provádí pomocí **matematických neboli trendových funkcí**, díky kterým lze analyzovat vývojovou tendenci sledovaných ukazatelů. Hledá se taková funkce, která co nejlépe vystihuje vývojový trend a zároveň umožňuje odhad budoucího vývoje. Od trendových funkcí se rovněž vyžaduje matematická jednoduchost, a to minimální počet členů v rovnici, minimální mocnina argumentů, linearita v parametrech, spojitost a minimální počet extrémů a inflexních bodů. Nejpoužívanějšími trendovými funkcemi jsou:

- lineární: $T_t = a + bt$ (7)

- kvadratická: $T_t = a + bt + ct^2$ (8)

- logaritmická: $T_t = a + b \log t$ (9)

- exponenciální: $T_t = a b^t$ (10)

- mocninná: $T_t = a t^b$ (11)

(Svatošová a Kába, 2008).

Pro odhad parametrů trendových funkcí se používá metoda nejmenších čtverců, kterou lze použít jedině když zvolená trendová funkce je lineární v parametrech. Mezi výhody této metody patří její jednoduchost, numerická snadnost, minimalizace rozptylu reziduální složky a návaznost na některá kritéria výběru vhodného modelu trendu, která jsou založena na součtu čtverců reziduí (Hindls, 2007).

Pro výběr nejvhodnější trendové funkce se často používá ukazatel **index determinace**, který slouží k popisu stupně shody modelu s empirickými hodnotami. Index determinace se

značí I^2 a nabývá hodnot $0 \leq I^2 \leq 1$. Trendová funkce s nejvyšší hodnotou I^2 je považována za nejvhodnější, jelikož nejpřesněji vystihuje vývoj časové řady v minulosti a zároveň nejlépe predikuje její budoucí vývoj (Svatošová a Kába, 2008). Pro výpočet indexu determinace se používá následující vzorec:

$$I^2 = 1 - \frac{\sum_{t=1}^n (y_t - \hat{y}_t)^2}{\sum_{t=1}^n (y_t - \bar{y})^2} \quad (12)$$

(Svatošová a Kába, 2008).

Index determinace má ale také své nevýhody. Může se stát, že některé trendové funkce budou mít velmi podobné hodnoty indexu determinace. V tomto případě se upřednostňuje jednodušší trendová funkce, která ale nemusí plně popisovat dynamiku daného ukazatele. Proto se v současné době velice často využívá nejrůznějších chyb odhadu, které jsou standardně obsaženy ve statistických programech. Nejpoužívanější chybou odhadu je střední absolutní procentuální chyba odhadu MAPE, kterou lze vyjádřit vztahem:

$$MAPE = \frac{100}{n} \sum_t \left| \frac{y_t - \hat{y}_t}{y_t} \right| \quad (13)$$

(Svatošová a Kába, 2008).

3 Teoretická východiska

3.1 Trh práce

Trh práce je ekonomický pojem, který lze charakterizovat jako místo, kde na sebe vzájemně působí nabídka pracovních sil, poptávka po práci a její finanční ohodnocení. Tento trh se vyznačuje podobnými vlastnostmi jako každý jiný trh, ale v jistém směru je mimořádný. Je trhem primárního výrobního faktoru – práce (Brožová, 2003).

Lidská práce je cílevědomá hospodářská činnost, která vede k uspokojování potřeb a její výslednou hodnotou je produkce nových statků a služeb. Každý její vlastník je jinak způsobilý, má jiné schopnosti a zkušenosti, a proto je tento výrobní faktor velice variabilní. Práce je zároveň mezi ostatními výrobními faktory tou nejdůležitější, bez ní by ostatní zdroje statků byly bezvýznamné (Jurečka, 2018).

Na pracovním trhu se tedy střetává nabídka a poptávka po práci. Na straně nabídky stojí domácnosti, resp. občané, kteří se ucházejí o zaměstnání a nabízejí svoji pracovní sílu. Firmy neboli zaměstnavatelé zase tvoří poptávku po pracovní síle, kterou si od domácností najímají, aby mohli produkovat zboží a služby (Jurečka, 2018).

Domácnosti jsou za svou práci odměňovány důchodem v podobě mzdy, jejíž výše se odvíjí od několika determinantů. Čím obtížnější bude sehnat pracovní sílu pro určitý druh práce, tím lepší bude ohodnocení pracovníka a naopak. Rovněž záleží na obtížnosti dané práce, na míře zodpovědnosti, na tom, kolik úsilí je potřeba věnovat přípravě pro výkon určité profese, v jakém prostředí zaměstnanec pracuje apod. Lze obecně říci, že čím náročnější jsou podmínky, tím lepší je ohodnocení, ovšem míra náročnosti je velmi subjektivní veličina (Jurečka, 2018).

3.1.1 Nabídka na trhu práce

Nabídku pracovních sil na trhu práce tvoří domácnosti a lze ji definovat jako ochotu člověka vykonávat práci. Rozhodnutí domácností, jaké množství svého času věnují výkonu práce, závisí na tom, v jakém rozmezí se pohybuje výše mzdové sazby (Klíma, 2006).

Člověk při rozhodování zvažuje, jaké uspokojení mu přinese volný čas, který může využít např. k realizaci svých zájmů, a jaké uspokojení získá ze statků a služeb, které by si mohl pořídit za případnou mzdu, kterou by obdržel, kdyby svůj čas věnoval práci. Množství

nabízené práce je tedy ovlivněno výší mzdové sazby, jejíž růst má dva protisměrně působící účinky, a to substituční a důchodový efekt (Jírová, 1999), (Jurečka, 2018).

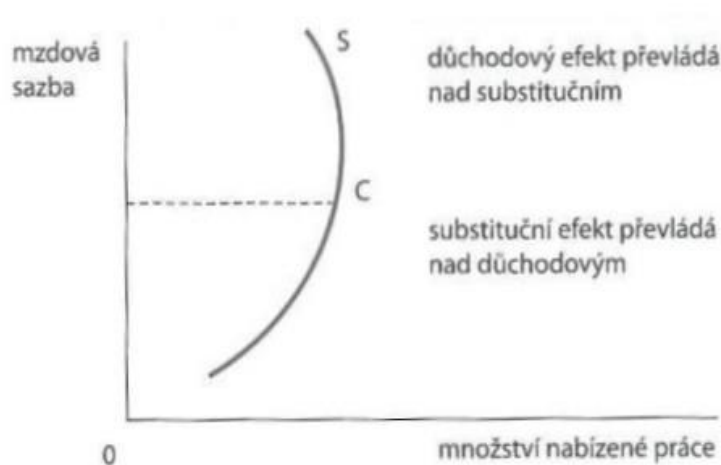
Substituční efekt převládá ve chvíli, kdy se domácnosti nacházejí v nižší mzdové sazbě. S růstem mzdové sazby bude pro domácnosti výhodné věnovat větší množství svého času práci, jelikož každá další odpracovaná hodina jim přinese větší užitek (Jírová, 1999).

Na uvedenou problematiku se dá nahlížet i z jiného úhlu pohledu. Jurečka (2018) uvádí, že jednotlivec kupuje svůj volný čas tím, že se vzdává mzdy, kterou by obdržel, kdyby svůj čas využil na práci. Mzda tedy představuje cenu volného času. S růstem mzdy se volný čas stává dražší ve vztahu k jiným komoditám.

Při dalším zvyšování mzdové sazby začne převládat **důchodový efekt** a domácnosti se budou vyskytovat ve vyšší důchodové sféře. S větším příjmem budou domácnosti zvyšovat svoji spotřebu a zároveň poptávat více volného času. Volný čas se stane dražším a současně si lidé budou moci dovolit pracovat nižší počet hodin díky vyšší mzdě. Nabídka pracovních sil se bude z toho důvodu snižovat (Jurečka, 2018), (Klíma, 2006).

Substituční efekt bude pracovníky podněcovat ke zvýšení nabízeného množství pracovních sil a nabídka práce se tak bude zvyšovat. Substituční efekt je na obrázku 1 vyjádřen pozitivně skloněnou křivkou. Po překročení hranice určité výše mzdové sazby začne převládat důchodový efekt a nabídka pracovních sil se bude snižovat. Důchodový efekt představuje negativně skloněná křivka, jak je vidět na obrázku 1 (Jurečka, 2018).

Obrázek 1 Důchodový efekt

Zdroj: Jurečka, 2018

Protože trh práce je většinou definován pro jednotlivé profese a lidé vystupují na více trzích najednou, změny výše mzdové sazby budou ovlivňovat i přesun ostatních pracovníků na jiné pracovní trhy. Pokud se bude zlepšovat finanční ohodnocení určité profese, bude to podněcovat ostatní pracovníky ke vstupu na tento trh práce a nabídka pracovních sil se pro tuto profesi bude zvyšovat (Klíma, 2006).

3.1.2 Poptávka na trhu práce

Poptávku po pracovní síle tvoří firmy jakožto zaměstnavatelé. Poptávka je tzv. odvozená, je závislá na tom, jaké finální statky a jaké množství těchto statků poptávají spotřebitelé. Čím více se budou např. prodávat osobní automobily, tím větší bude poptávka po pracovní síle v automobilovém průmyslu a naopak (Jurečka, 2018).

Dále pak závisí na firmách, kolik pracovních sil přijmou. Firma bude při rozhodování porovnávat náklady, tedy mzdové náklady spojené se zaměstnáním dalších pracovníků a výnosy, kterých díky nim bude dosahovat. Jedná-li se o firmu maximalizující svůj zisk, bude tato firma poptávat nové pracovníky do té doby, dokud se její příjem z mezního produktu nevyrovná mezním nákladům (Jírová, 1999), (Jurečka, 2018).

Příjem z mezního produktu práce lze definovat jako částku o kterou se zvýší celkový příjem firmy při zaměstnání další jednotky pracovní síly (pracovníka). Mezní náklady udávají o kolik se zvýší náklady firmy při zaměstnání další jednotky práce. Můžeme to chápat jako cenu práce, tedy mzdu vyplácenou zaměstnancům (Jírová, 1999), (Jurečka, 2018).

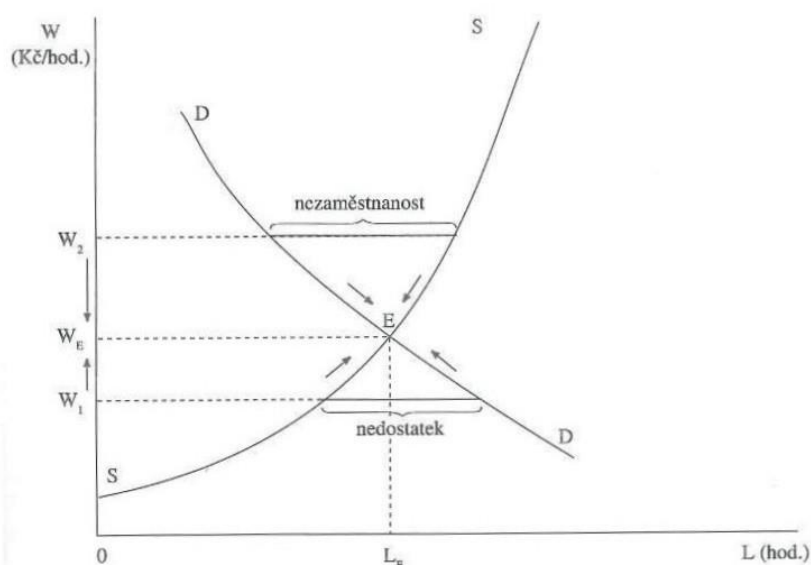
Podle zákona klesajících výnosů, každá další zapojená jednotka práce přinese nižší množství výstupů. Firma tedy bude přijímat nové zaměstnance do chvíle, kdy se mezní příjmy a mezní náklady nevyrovnají. Dojde-li k rovnosti, znamená to, že příjmy z mezního produktu se rovnají mzdě a firma tak dosahuje maximálního zisku. Každá další zapojená jednotka práce by zisk snižovala a pro firmu by nebylo efektivní ani racionální přijímat další pracovníky (Jírová, 1999), (Jurečka, 2018).

3.1.3 Rovnováha na trhu práce

Rovnováha na pracovním trhu nastává, když je poptáváno a nabízeno rovnovážné množství práce při rovnovážné mzdové sazbě, uvádí Brčák et al. (2020).

Na obrázku 2 je znázorněn trh práce. Tržní rovnováha je zobrazena v bodě E. Křivka D představuje poptávku po práci a křivka S značí nabídku práce. Na vodorovné ose je znázorněno množství práce a na svislé ose hodinová mzda.

Obrázek 2 Trh práce v rovnováze

Zdroj: Holman, 2011

Pokud by se snížila mzda (bod W_1), snížilo by se nabízené množství práce, neboť by lidé při takovém mzdovém ohodnocení ztratili zájem pracovat. Firmy by neměly dostatek pracovních sil, konkurence mezi nimi by způsobila vzrůst mzdových sazeb, lidé by projevili zájem pracovat a trh práce by se tzv. vyčistil a dostal zpět do rovnovážného bodu (bod W_E), tvrdí Holman (2011).

Při zvýšení mezd (bod W_2) by na trhu vznikla nezaměstnanost. Nezaměstnanost by na mzdové sazby vyvinula tlak, který by mzdu stlačil zpět na rovnovážnou úroveň (bod W_E) a obnovila by se tak rovnováha na trhu práce, podotýká Jírová (1999).

3.2 Nezaměstnanost

3.2.1 Teoretické pojetí nezaměstnanosti

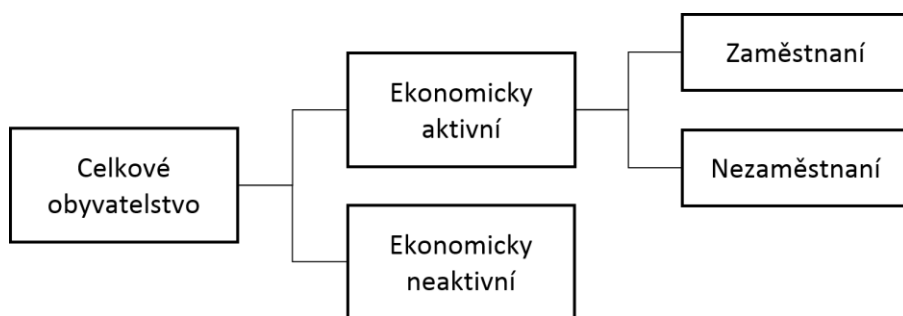
Nezaměstnanost lze charakterizovat jako ekonomický stav, v němž část obyvatelstva, zařazena do pracovních sil, nenalézá zaměstnání. Tento stav se běžně vyskytuje v tržní ekonomice a vzniká v důsledku nerovnováhy na trhu práce, kdy nabídka pracovních sil převyšuje poptávku firem po pracovní síle (Jírová, 1999).

Pro správné rozlišení pracujících a nepracujících osob v produktivní věku (obvykle 15tileté a starší), je nutné rozdělení celkové populace do tří skupin:

- 1) **Zaměstnaní** – jsou osoby, které vykonávají jakoukoliv placenou práci, ať na plný nebo částečný úvazek, včetně momentálně nepracujících osob z důvodu nemoci, dovolené apod.
- 2) **Nezaměstnaní** – jsou osoby splňující následující podmínky:
 - a. nejsou v pracovněprávním vztahu ani sebezaměstnané,
 - b. aktivně hledají zaměstnání (jsou registrovány ve zprostředkovatelkách práce nebo hledají zaměstnání jiným způsobem),
 - c. jsou připraveny k nástupu do práce nejpozději do 14 dnů.
- 3) **Ostatní** – patří mezi **ekonomicky neaktivní obyvatelstvo**. Jedná se o osoby, které z různých důvodů nevykonávají ani nevyhledávají žádnou placenou práci. Do této skupiny patří zejména lidé v důchodu, studenti, ženy na mateřské dovolené, osoby v domácnosti, handicapované osoby, nebo lidé, kteří zvolili jiný způsob života (Brčák et al., 2020), (Jírová, 1999), (Jurečka, 2017).

Na obrázku 3 je možné vidět rozdělení obyvatelstva. Souhrn zaměstnaných a nezaměstnaných tvoří ekonomicky aktivní obyvatelstvo, které je také označováno jako pracovní síla.

Obrázek 3 Rozdělení celkového obyvatelstva

Zdroj: vlastní zpracování

3.2.2 Měření nezaměstnanosti

Rozsah nezaměstnanosti lze měřit více způsoby. Metody výpočtu jednotlivých měření se výrazně neliší, rozdíly jsou dány zaměňováním hodnot v čitateli a jmenovateli, ale každý způsob výpočtu nám poskytne jinou informaci.

Obecná **míra nezaměstnanosti** je nejčastěji používaným ukazatelem, který slouží pro vyjádření rozsahu nezaměstnanosti jak v dané zemi nebo jednotlivých regionech, tak i pro mezinárodní srovnávání (Jurečka, 2017). Hodnotu obecné míry nezaměstnanosti vypočítává Český statistický úřad na základě průzkumu zvaného Výběrové šetření pracovních sil. Míra nezaměstnanosti vyjadřuje procentuální podíl nezaměstnaných osob na ekonomicky aktivním obyvatelstvu.

$$\text{míra nezaměstnanosti} = \frac{\text{počet nezaměstnaných osob}}{\text{ekonomicky aktivní obyvatelstvo}} \times 100 \quad (14)$$

Podíl nezaměstnaných osob je dalším ukazatelem, který se využívá k vyjádření nezaměstnanosti. Vypočítá se jako poměr mezi počtem osob v produktivním věku evidovaných na úřadech práce a počtem všech osob v produktivním věku (Jurečka, 2017).

$$\text{podíl nezaměstnaných osob} = \frac{\text{počet osob v produktivním věku evidovaných na ÚP}}{\text{počet všech osob v produktivním věku}} \quad (15)$$

Hodnotu tohoto ukazatele vypočítává Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Ukazatel se používá od roku 2013, nahradil totiž původně používaný ukazatel **registrovaná**

míra nezaměstnanosti, který vycházel z podílu všech dosažitelných uchazečů o zaměstnání na ekonomicky aktivním obyvatelstvu (Brčák et al., 2020).

Rovněž můžeme změřit **míru ekonomické aktivity** dělením počtu ekonomicky aktivních obyvatel počtem všech osob v produktivním věku (Jurečka, 2017).

$$\text{míra ekonomické aktivity} = \frac{\text{ekonomicky aktivní obyvatelstvo}}{\text{počet všech osob v produktivním věku}} \quad (16)$$

3.2.3 Přirozená míra nezaměstnanosti

V každém tržním hospodářství se vždy vyskytuje určitá míra nezaměstnanosti, která je pro ekonomiku obvyklým jevem, proto se označuje jako přirozená míra nezaměstnanosti.

Tohoto stavu je dosaženo, když ekonomika operuje na úrovni potenciálního produktu, jinak řečeno, optimálně využívá své zdroje. Trh práce v dané zemi je v rovnováze a síly působící na mzdy a cenovou hladinu jsou také vyrovnané. Přirozenou míru nezaměstnanosti lze přirovnat k dobrovolné nebo frikční nezaměstnanosti, jelikož počet nezaměstnaných osob nepřevyšuje počet volných pracovních míst (Jírová, 1999), (Jurečka, 2017).

3.2.4 Druhy nezaměstnanosti

Druhů nezaměstnanosti je definováno několik. Podle příčiny vzniku dělíme nezaměstnanost na frikční, strukturální, cyklickou a sezónní. Dále lze druhy nezaměstnanosti rozlišit podle dobrovolnosti anebo z časového hlediska.

Dělení podle příčiny vzniku

Frikční nezaměstnanost vzniká v důsledku působení jednotlivých stádií života obyvatelstva. Je spojena s hledáním jiného lépe vyhovující zaměstnání nebo vůbec první práce po ukončení studia, se stěhováním do jiných regionů apod. Představuje přirozenou míru nezaměstnanosti, je krátkodobého charakteru a vyskytuje se v každém systému. Nezaměstnaní jsou dobrovolně nezaměstnaní a jejich hledání vhodnější práce netrvá výrazně dlouho a ekonomice nijak neškodí (Jírová, 1999), (Jurečka, 2017), (Vlček, 2016).

Strukturální nezaměstnanost je vyvolána změnami ve struktuře ekonomiky, kdy se některá odvětví rozvíjejí, tudíž roste poptávka po určitém druhu práce a jiná odvětví se naopak zmenšují a poptávka po daných profesích klesá. Jiná příčina zániku pracovních míst je dána technologickým pokrokem, kdy lidská pracovní síla je nahrazena automatizací. Z toho důvodu vzniká nesoulad mezi kvalifikačními požadavky na pracovníky (Holman, 2011), (Jurečka, 2017).

Řešením může být rekvalifikace pracovníků nebo jejich přesun na jiná území, ale sladit dostupná pracovní místa s kvalifikací pracovníků zabere určitý čas, a proto se tento druh nezaměstnanosti vyznačuje delší dobou trvání. Strukturální nezaměstnanost se stejně jako frikční řadí mezi dobrovolné formy nezaměstnanosti a je součástí přirozené míry nezaměstnanosti (Brčák et al., 2020).

Cyklická nezaměstnanost se odvíjí od ekonomického vývoje a je způsobena stagnací a poklesem v hospodářském cyklu. Projevuje se snížením úrovně produkce a objemu tržeb v celém národním hospodářství. Firmy mají menší objem produkce, zvětšují se jim zásoby a na situaci reagují snížením cen a propouštěním svých zaměstnanců. Čím nižší je produkt, tím vyšší je tedy nezaměstnanost. Délka trvání cyklické nezaměstnanosti závisí na délce aktuálního hospodářského cyklu, tedy do té doby, dokud opět nezačne růst ekonomický produkt (Jírová, 1999), (Vlček, 2016).

Sezónní nezaměstnanost se projevuje pravidelnými výkyvy v průběhu roku a vyskytuje se v takových průmyslových odvětvích, na která má vliv roční období. Jedná se o zemědělství, stavebnictví, cestovní ruch apod. (Jurečka, 2017). Tento druh nezaměstnanosti se spolu s cyklickou nezaměstnaností řadí mezi nedobrovolné formy nezaměstnanosti.

Dělení podle dobrovolnosti

Nedobrovolná nezaměstnanost vzniká ve chvíli, kdy je počet neobsazených pracovních míst nižší než počet nezaměstnaných osob usilujících o zaměstnání. Poptávka po pracovní síle je tedy nižší než nabídka práce a nezaměstnaný je ochoten být zaměstnaný i při nižším mzdovém ohodnocení (Klíma, 2006).

Dobrovolná nezaměstnanost se naopak vyznačuje tím, že počet dostupných pracovních míst převyšuje nebo je roven počtu nezaměstnaných osob. Lidé zůstávají dobrovolně nezaměstnaní z různých důvodů. Práci při aktuální mzdové sazbě odmítají a upřednostňují například svůj volný čas, studium anebo vyhledávají vhodnější zaměstnání, jak bylo uvedeno ve frikční nezaměstnanosti (Klíma, 2006).

Dělení podle časového hlediska

Krátkodobá nezaměstnanost nevede k žádným výrazným problémům. Je typická pro frikční nezaměstnanost, kde jsou lidé nezaměstnaní pouze krátce.

Dlouhodobá nezaměstnanost je naopak mnohem vážnějším problémem. Má negativní dopady na ekonomiku daného státu, ale i na psychické zdraví a sociální postavení nezaměstnaného jedince. Dlouhodobě nezaměstnaný člověk neztrácí pouze svou kvalifikaci, ale i pracovní návyky, chuť začít opět pracovat a vypadává z pracovního rytmu. Po dlouhodobém hledání zaměstnání, nezaměstnaný ztrácí naději, že pro něj odpovídající uplatnění existuje. Postupně si zvyká na skromnější život a závislost na státní podpoře, ale současně pohodlnější život bez práce (Holman, 2011).

3.2.5 Dopady nezaměstnanosti

Nezaměstnanost doprovází mnoho negativních dopadů, které je možné rozdělit na ekonomické a sociální dopady.

Hlavním **ekonomickým dopadem nezaměstnanosti** je ztráta výrobků a služeb, které mohly být vyprodukovány nezaměstnanými osobami. Pokud se v dané zemi dlouhodobě vyskytuje vysoká míra nezaměstnanosti, ekonomika nevyužívá všechny své pracovní síly a snižuje se její produkt (Jurečka, 2017).

Mezi ekonomické dopady patří i zatížení státního rozpočtu. Nezaměstnaným osobám jsou vypláceny podpory v nezaměstnanosti, s čímž často souvisí i vyplácení příspěvků nebo doplatků na bydlení a jiné hmotné dávky. Je tedy nutné vynakládat výdaje na politiku zaměstnanosti (Jurečka, 2017).

Nižší přímé a nepřímé daně jsou další ztrátou zatěžující státní rozpočet. Stát ztrácí část přímých daní, které by nezaměstnaní odváděli ze svých příjmů. Nezaměstnaní rovněž snižují svoji spotřebu statků a služeb, jelikož nižší důchod jim neumožňuje nakoupit tolik zboží, kolik by běžně poptávali. Stát tedy získá i menší část nepřímých daní (Jurečka, 2017).

Sociální dopady nezaměstnanosti naopak působí na jedince či rodiny nezaměstnaných. Ztráta zaměstnání představuje pro mnohé jistou psychickou zátěž, která se pak promítá do jejich života. Jak již bylo uvedeno v kapitole dlouhodobá nezaměstnanost, člověk, který je dlouhodobě nezaměstnaný ztrácí svou kvalifikaci, většinu zkušeností, znalostí a praktických dovedností, které získal ve svém dosavadním zaměstnání (Jurečka, 2017).

Ztráta práce také vede k sociální izolaci. Nezaměstnanému se mohou rozpadat vztahy s rodinnou nebo blízkými lidmi a následkem všeho může ztratit sociální postavení ve společnosti (Jurečka, 2017).

Pokles životní úrovně nezaměstnaných může vést i ke zvýšení kriminality. Další pastí je zadlužování nezaměstnaných a hrozící exekuce, pokud svou situaci včas neřeší. Lidé, kteří si nemohou najít žádné zaměstnání a dávky podpory v nezaměstnanosti jim nestačí k jejich životní úrovni, mohou začít hledat nezákonné způsoby, kterými si získají finanční prostředky (Jurečka, 2017).

I přes všechny tyto negativní dopady, nezaměstnanost v některých případech vede i k pozitivním věcem. Podle Jurečky (2017) „*Nezaměstnanost (pokud netrvá příliš dlouho a nedosahuje vysokých hodnot) napomáhá optimální alokaci zdrojů v ekonomice. Lidé se snaží najít si takové zaměstnání, které jim nejlépe vyhovuje (...)* Dobře vybrané pracovní místo bývá zárukou motivace pracovníků k podávání vyšších pracovních výkonů, protože lidé se obvykle snaží si takové zaměstnání udržet.“

3.2.6 Rizikové skupiny nezaměstnaných

Na pracovním trhu se vyskytují určité skupiny lidí, které nespĺňují různé charakteristiky požadované zaměstnavateli. Tyto skupiny nezaměstnaných představují vyšší riziko ztráty zaměstnání, opakovatelné nezaměstnanosti nebo neschopnosti nalezení jakéhokoliv uplatnění. Tudíž nebývají pro zaměstnavatele dost atraktivními uchazeči o

nabízenou práci, a proto mohou být vyčleňováni nebo znevýhodňováni na pracovním trhu. Nacházejí spíše práci s horším mzdovým ohodnocením a nejistým kariéerním postupem. Do této skupiny patří absolventi a mladší věkové skupiny, starší věkové skupiny, nekvalifikovaní uchazeči, zdravotně postižení lidé a ženy pečující o malé děti (Buchtová et al., 2013).

Absolventi a mladší věkové skupiny

Absolventi středních a vysokých škol a mladší generace, které se ucházejí o první zaměstnání, mají oproti dospělejším a zkušenějším uchazečům výrazně nižší šanci uspět na pracovním trhu. Chybí jim praktické zkušenosti a pracovní návyky, které pro zaměstnavatele hrají důležitou roli při výběru nových pracovníků. Na druhou stranu, mladší lidé jsou přizpůsobivější, ochotni se nadále vzdělávat a k řešení problémů mohou přistupovat otevřenějším a kreativnějším způsobem. Zaměstnavatel tak může upřednostnit tyto charakteristiky a přijmout je na vhodnou pracovní pozici (Buchtová et al., 2013), (Sirovátka a Mareš, 2003).

Často také dochází k nesouladu mezi potřebami trhu práce a vystudovaným nebo vyučeným oborem mladistvých. Ti jsou pak nuceni absolvovat rekvalifikační kurzy nebo jiné učební programy a prodlužuje se tak doba jejich nezaměstnání od ukončení studia. Je ale nutné si včas osvojit pracovní návyky. Zanedbání může vést k vytvoření neschopnosti pracovat v dospělosti a k ohrožení nedostatečné seberealizace. V některých případech může být lepší přijmout načas méně atraktivní zaměstnání (Buchtová et al., 2013), (Sirovátka a Mareš, 2003).

Starší věkové skupiny

Lidé starší věkové skupiny jsou ve srovnání s čerstvými absolventy na opačné straně spektra. Během své pracovní kariéry nasbírali nejen mnoho znalostí a praktických zkušeností ale i spoustu návyků, které mohou být i nežádoucí (Sirovátka a Mareš, 2003).

S vyšším věkem uchazečů se zmenšuje schopnost přizpůsobovat se současným požadavkům trhu práce. Kvůli návykovým stereotypům je obtížnější se přizpůsobit novým situacím. Od uchazečů je požadováno umět pracovat s modernější technologií, srovnatelné pracovní tempo, znalost jazyků apod. Ze strany zaměstnanců je zase očekáváno lepší mzdové ohodnocení vyplývající z délky jejich praxe. Ze všech těchto důvodů může dát zaměstnavatel přednost mladším uchazečům o práci (Sirovátka a Mareš, 2003).

Nekvalifikovaní uchazeči

Lidé bez kvalifikace v současnosti tvoří největší skupinu dlouhodobě nezaměstnaných osob. Jedná se o osoby těžce vzdělavatelné, s nízkou kvalifikací spojenou s minimální praxí, často ani neprojevující značný zájem o zaměstnání. Patří sem i lidé sociálně nepřizpůsobiví, lidé propuštění z nápravných zařízení apod. Všechny tyto charakteristiky vyčleňují zmíněné osoby ze společenského života a pracovního trhu a stávají se z nich riziková jedinci závislí na státu (Buchtová et al., 2013).

„Pokud se priority společnosti nezmění, o práci sociálně neschopných a nekvalifikovaných lidí nebude zájem a tyto lidé se stanou potenciální destruktivní silou a kriminálním podhoubím společnosti.“ (Buchtová et al., 2013)

Zdravotně postižení lidé

Zdravotně postižení lidé kvůli svým zdravotním omezením nemohou vykonávat většinu profesí a mohou pracovat pouze za specifických podmínek. Není ovšem dostatek takových pracovních pozic a zaměstnavatelé nejeví o tuto pracovní sílu dostatečný zájem. Jelikož se v dnešní době stále intenzivněji soustředíme na produktivitu práce, snižuje se těmto lidem šance na nalezení zaměstnání (Buchtová et al., 2013), (Sirovátka a Mareš, 2003).

Ženy pečující o malé děti

Ženy, které se starají o malé děti vyžadují velmi flexibilní pracovní dobu, aby mohly sladit pracovní povinnosti s péčí o malé děti. Těchto pracovních míst také není dostatek, jelikož firmy odmítají zaměstnávat pracovníky s potenciálem častých absencí. Uchazečky tedy přijímají zejména pracovní pozice, které jim umožňují co nejlépe upravit pracovní dobu anebo pozice na zkrácený úvazek bez ohledu na výhody, které dané zaměstnání s sebou přináší (Sirovátka a Mareš, 2003).

3.2.7 Lidský kapitál

Termín lidský kapitál je označením pro znalosti, schopnosti a dovednosti jedince, které se utváří během celého života v procesu učení se. Tento proces zahrnuje studium ve školách a univerzitách, získávání praktických zkušeností v zaměstnání a jakékoliv další vzdělávání ve volném čase nebo jiných etapách života (Brožová, 2003).

Lidský kapitál se rozvíjí i na základě různých vlastností a vloh jedince jako je talent, nadání, cílevědomost, vytrvalost apod. Utváří se i podle toho, jak jedinec ve společnosti vystupuje, tedy podle jeho chování, jednání, komunikačních schopností apod. (Brožová, 2003).

Ekonomická teorie v podání chicagské školy vykládá proces učení jako investici do lidských schopností. Na investici do vzdělání nenahlíží jako na spotřebu, ale zvažuje možné budoucí výnosy, které by vyšším vzděláním byly dosaženy, jelikož lepší vzdělání vede k lepší pracovní pozici se zajímavějšími výhodami a možnostmi. Rovněž předpokládá, že se jednotlivci rozhodují dobrovolně, zda všechen svůj čas věnují pouze práci nebo jeho část vynaloží i na vzdělání (Brožová, 2003).

Náklady spojené se vzděláním dělí na explicitní náklady a náklady obětované příležitosti. Explicitními náklady jsou poplatky za studium nebo nákup studijních materiálů. Náklady obětované příležitosti představují ušlé zisky nebo výnosy, které by jedinec získal, kdyby čas, který věnoval studiu, využil na práci. Jedná se o ušlou mzdu z případného zaměstnání nebo zisk z podnikání, tedy hodnoty, které člověk investuje do rozvoje svých znalostí a dovedností (Brožová, 2003).

Na lidský kapitál se nepohlíží pouze jako na ekonomickou formu ale i jako na sociální a kulturní hodnotu. Vyšší vzdělání sebou sice přináší lepší mzdové ohodnocení, ale i lepší pracovní pozici, která může být spojena s vyšší prestiží nebo s hodnotnějším společenským prostředím, ze kterého vznikají nové vztahy a kontakty. Lidé si tak utvářejí kvalitnější zázemí, které se nedá peněžitě vyčíslit a neodměňuje pouze je samotné, ale i jejich rodiny, blízké osoby a v důsledku i celou společnost (Brožová, 2003).

3.3 Politika zaměstnanosti

Politika zaměstnanosti patří mezi nejvýznamnější hospodářské politiky státu, jejíž pomocí vláda snižuje dopady a míru nezaměstnanosti i dobu hledání pracovní pozice. Hlavní úlohou politiky zaměstnanosti je přispívat k dosažení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce. Dalším cílem je produktivní využití zdrojů pracovních sil a zabezpečení práva občanů na zaměstnání (Jírová, 1999), (Jurečka, 2017). Politiku zaměstnanosti lze chápat jako souhrn opatření, která upravují konkrétní situaci na trhu práce, uvádí Jírová (1999).

Pracovní uplatnění pro mnohé představuje základ pro rozvoj osobní identity a ve společnosti je považováno za samozřejmost. Ne však každý občan dostává od společnosti stejné podmínky jako má většinová společnost. Právo na zaměstnání by měl mít každý jedinec bez ohledu na rasu, náboženské vyznání, politické smýšlení, národnost a ostatní podobné charakteristiky a nikomu by nemělo být z těchto důvodů odepřeno (MVCR, 2008). V souladu se zákonem č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, se právem na zaměstnání fyzické osoby, která chce a může pracovat a o práci se uchází, rozumí právo na:

- zaměstnání v pracovněprávním vztahu,
- zprostředkování zaměstnání,
- poskytnutí dalších služeb za podmínek stanovených tímto zákonem.

Politiku zaměstnanosti spravuje Ministerstvo práce a sociálních věcí společně s příslušnými úřady práce. Činnost těchto institucí zahrnuje soustavné sledování a vyhodnocování na trhu práce, příprava a uplatnění programů opatření zaměstnanosti, informování o pracovních možnostech a zprostředkovávání vhodného zaměstnání, vedení evidence uchazečů a rozhodování o jejich vyřazení z evidence, poradenské služby, organizace rekvalifikace apod. (Jírová, 1999), (MVCR, 2008).

Rozlišují se dva druhy politiky zaměstnanosti, resp. dva soubory opatření, a to aktivní a pasivní politika zaměstnanosti. Aktivní politika usiluje o snížení míry nezaměstnanosti a pasivní politika pouze tlumí dopady, které nezaměstnanost způsobuje.

3.3.1 Aktivní politika zaměstnanosti

Aktivní politikou zaměstnanosti se dle zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, rozumí souhrn opatření směřujících k zajištění maximálně možné úrovně zaměstnanosti. Tyto opatření přispívají k odstranění nerovnováhy na trhu práce a jsou považována za efektivnější formu oproti pasivní politice. Cílem těchto opatření je umožnit vstup na trh práce všem osobám, zapojit rizikové skupiny, sladit kvalifikaci pracovníků s požadavky trhu práce, zprostředkovat uchazečům vhodné pracovní pozice apod. (Úřad práce ČR, 2022).

Podle zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, patří mezi nástroje aktivní politiky zaměstnanosti zejména:

- a) rekvalifikace,
- b) investiční pobídky,
- c) veřejně prospěšné práce,
- d) společensky účelná pracovní místa,
- e) překlenovací příspěvek,
- f) příspěvek na zapracování,
- g) příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program.

Rekvalifikací se rozumí získání nové kvalifikace, rozšíření dosavadní kvalifikace včetně jejího obnovení anebo získání vůbec nějaké kvalifikace fyzické osoby, která doposud žádnou kvalifikaci neměla. Nová příslušná kvalifikace je volena na základě dosavadní kvalifikace jedince, jeho schopnostech a zkušenostech, dle zdravotního stavu a zejména podle aktuálních požadavcích trhu práce (Zákon o zaměstnanosti, 2004).

Investiční pobídky slouží jako hmotná podpora pro vytvoření nových pracovních míst a pro rekvalifikaci zaměstnanců (Zákon o zaměstnanosti, 2004).

Veřejně prospěšné práce představují nenáročný druh práce, který lze vykonávat bez jakékoliv kvalifikace. Patří sem údržba a úklid veřejných prostranství a budov a další obdobné činnosti. Tato pracovní místa jsou vytvářena obcemi, státem nebo prospěšnými institucemi a slouží jako krátkodobá pracovní umístění určena zejména pro obtížně zaměstnatelné jedince (Úřad práce ČR, 2022).

Společensky účelná pracovní místa jsou zřizována uchazečům o zaměstnání evidovaných na úřadu práce, kterým z různých důvodů nelze zajistit pracovní uplatnění. Pracovní místa jsou vytvářena na základě dohody zaměstnavatele s úřadem práce a jsou sjednávána na určitou dobu, po kterou musí být obsazována zmíněnými uchazeči (Úřad práce ČR, 2022), (Zákon o zaměstnanosti, 2004).

Překlenovací příspěvek se poskytuje osobě samostatně výdělečně činné (které byl poskytnut příspěvek dle § 113 odst. 1.) a je určen na úhradu provozních nákladů spojených s podnikatelskou činností (Úřad práce ČR, 2022), (Zákon o zaměstnanosti, 2004).

Příspěvek na zapracování je určen zaměstnavatelům, kteří přijímají na pracovní pozici takové uchazeče, kterým je třeba věnovat zvýšenou péči (Úřad práce ČR, 2022), (Zákon o zaměstnanosti, 2004).

Příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program lze poskytnout zaměstnavateli, který přechází na nový podnikatelský program, při kterém dochází k zásadním změnám uvnitř podniku a zaměstnavatel není schopen zajistit svým zaměstnancům práci v rozsahu stanovené týdenní pracovní doby. Příspěvek slouží jako náhrada mzdy zaměstnancům (Úřad práce ČR, 2022), (Zákon o zaměstnanosti, 2004).

3.3.2 Pasivní politika zaměstnanosti

Pasivní politika zaměstnanosti tlumí negativní dopady způsobené nezaměstnaností. Dle Brčáka et al. (2020) pasivní politika vytváří akceptovatelné sociální podmínky zejména pro dočasně nezaměstnané osoby a snižuje ekonomické a sociální dopady nezaměstnanosti. Činnost pasivní politiky zaměstnanosti spočívá ve vyplácení podpor v nezaměstnanosti a v poskytování potřebných informací osobám ucházejících se o zaměstnání (Jurečka, 2017).

Pasivní politika není natolik efektivní jako aktivní politika, ale i přesto je potřebná. Vyplácené podpory v nezaměstnanosti by ale neměly být příliš vysoké, jinak by mohly demotivovat nezaměstnané osoby při hledání pracovního uplatnění (Jírová, 1999). Termín pasivní politika zaměstnanosti v současnosti již není používán v zákoně o zaměstnanosti.

4 Vlastní práce

4.1 Charakteristika Středočeského kraje

Středočeský kraj je svou rozlohou a počtem obyvatel a obcí největším českým krajem. Leží uprostřed Čech a svým územím zcela obklopuje hlavní město Prahu, která je ale samostatným krajem. Umístění kraje je zobrazeno na obrázku 4. Rozloha Středočeského kraje činí 10 928 km² a představuje tak 14 % celkového území České republiky. Kraj se skládá z 12 okresů, kterými jsou Benešov, Beroun, Kladno, Kolín, Kutná Hora, Mělník, Mladá Boleslav, Nymburk, Praha-východ, Praha-západ, Příbram a Rakovník. Svou rozlohou je největší okres Příbram, který tvoří 14,3 % z celkové rozlohy kraje a nejmenším okresem je Praha-západ, který zaujímá 5,3 % rozlohy kraje (ČSÚ, 2022).

Na území kraje se nachází 1 144 obcí, z nichž nejvíce jich je v okresech Mladá Boleslav a Příbram a nejméně obcí je v okrese Mělník. 1 021 obcí z celkových 1 144 nepřesahuje počtem obyvatel přes dva tisíce. V těchto obcích žije 40,1 % obyvatel, podíl městského obyvatelstva činí 51,4 % (ČSÚ, 2022).

K 31. 12. 2021 žilo ve Středočeském kraji 1 386 824 obyvatel. Kraj je nejlidnatějším regionem České republiky. Nejvíce lidnatými jsou okresy Praha-východ, Praha-západ a Kladno, kde hustota zalidnění přesáhla hodnotu 200 obyvatel na km², z nichž populačně největší je okres Praha-východ (1 883 844 obyvatel k 31. 12. 2021). Nejméně zalidněnými jsou okresy Rakovník a Benešov, ve kterých hustota zalidnění nepřekročila 70 obyvatel na km². Podle předběžné statistické bilance žilo k 30. 9. 2022 ve Středočeském kraji 1 396 268 obyvatel (ČSÚ, 2022).

Obrázek 4 Poloha Středočeského kraje

Zdroj: Wikipedia

Ve Středočeském kraji je rozvinutá zemědělská i průmyslová výroba. Úrodnost půdy v polabské nížině umožňuje pěstovat zejména pšenici, ječmen, cukrovku a v příměstských částech ovoce a zeleninu. Významnými průmyslovými odvětvími jsou strojírenství, potravinářství a chemie. Hlavním oborem je automobilový průmysl (ČSÚ, 2022).

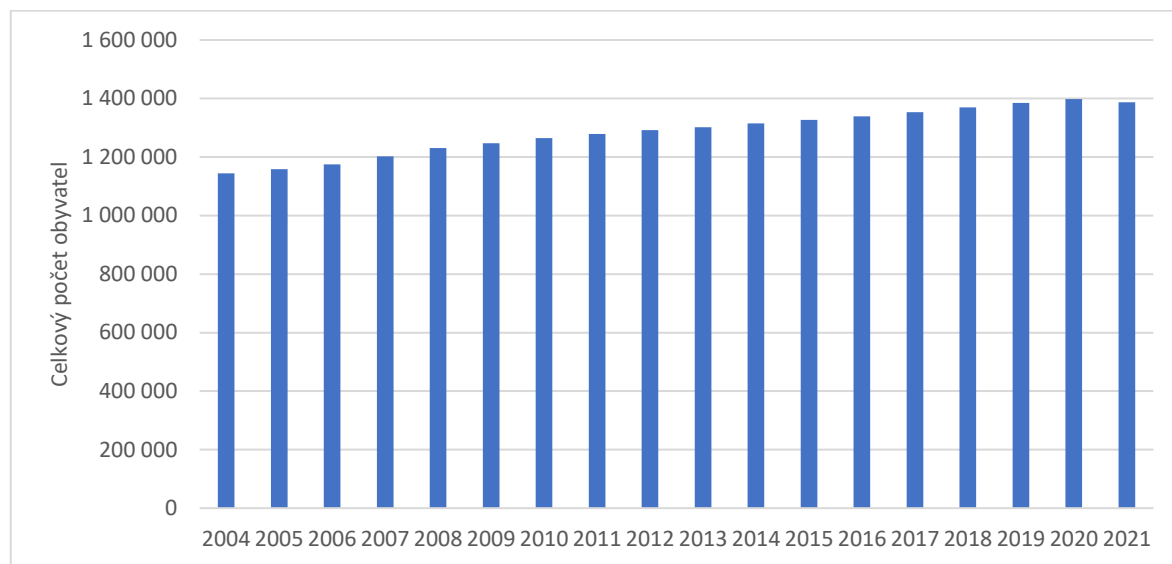
Koncem roku 2021 bylo se sídlem ve Středočeském kraji evidováno 358 tisíc ekonomických subjektů. Z hlediska právní formy podnikání převládají fyzické osoby s 80,5 % podílem. Téměř většina z nich podnikala na základě živnostenského oprávnění. Právnícké osoby mají 19,5 % zastoupení. Více jak polovina byla vedena jako obchodní společnost, a to nejčastěji formou společnosti s ručením omezeným (ČSÚ, 2022).

Nejvíce ekonomických subjektů působilo v oblasti velkoobchodu, maloobchodu a služeb spojených s opravou a údržbou motorových vozidel. Dalšími nejčastějšími oblastmi bylo stavebnictví, vědecké a technické činnosti a průmysl. Největším zaměstnavatelem v kraji je ŠKODA AUTO a.s. v Mladé Boleslavi (ČSÚ, 2022).

4.1.1 Vývoj počtu obyvatelstva

Z grafu 1 je patrné, že tendence vývoje počtu obyvatelstva ve Středočeském kraji má z dlouhodobého hlediska rostoucí charakter.

Graf 1 Vývoj počtu obyvatelstva ve Středočeském kraji v období 2004-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Výjimkou je rok 2021 kdy dochází k mírnému poklesu. V roce 2004 žilo ve Středočeském kraji 1 144 071 obyvatel. Počet obyvatel se zvyšoval až do roku 2020, kdy na území žilo 1 397 997 obyvatel. Mezi těmito lety tak přibýlo 253 926 obyvatel a průměrný koeficient růstu v tomto období byl 1,26 %, to znamená, že se každoročně zvyšoval počet obyvatel v tomto období v průměru o 1.26% (Příloha 1). Výhodná poloha Středočeského kraje láká mnoho lidí, a z toho důvodu počet obyvatelstva neustále roste. Kraj má hustou dopravní síť a obklopuje hlavní město Praha, proto se zde bude vyskytovat velké množství pracovních příležitostí.

Největší růst byl zaznamenán v roce 2007 a 2008. V roce 2007 přibýlo 26 573 obyvatel, dle hodnoty první absolutní diference, a tempo růstu tohoto roku dosahovalo 2,26 %. Za rok 2008 v kraji přibýlo 28 864 obyvatel, což představuje největší nárůst za celé sledované období. Tempo růstu za tento rok činilo 2,4 % (Příloha 1). Převážnou část nárůstu obyvatelstva v těchto letech tvořila zahraniční migrace, kdy v celé ČR přibýlo 155,7 tisíc registrovaných osob. V posledním roce sledovaného období, v roce 2021, se trend vývoje obrátil na klesající a došlo k mírnému úbytku o 11 173 obyvatel, což představovalo pokles

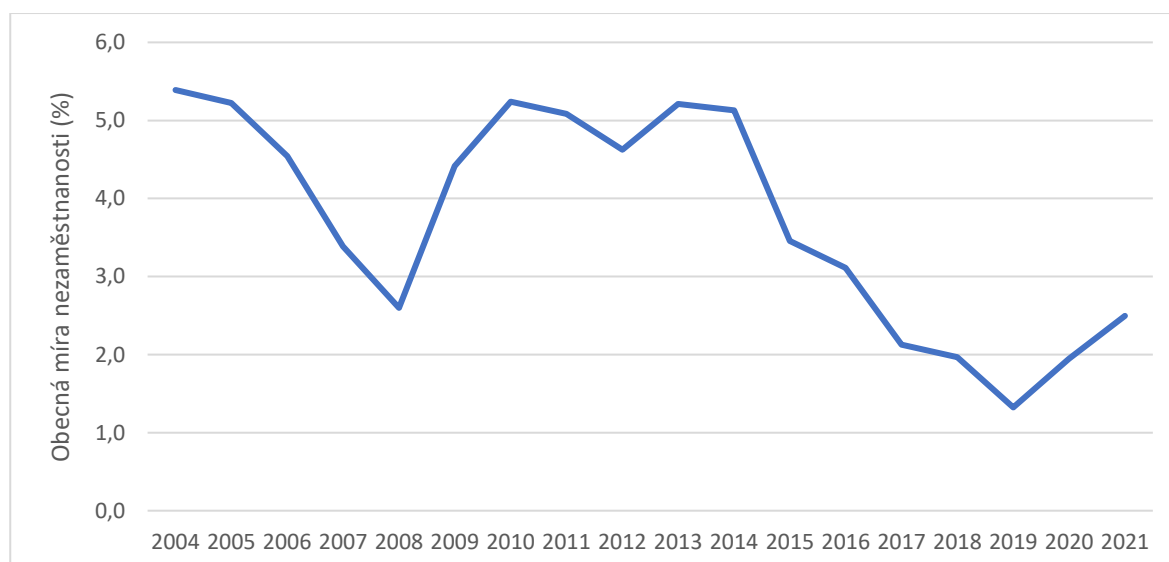
o 0,8 % oproti předchozímu období, jak dokazuje hodnota první absolutní diference a tempa růstu (Příloha 1). Bazický index dosahoval nejvyšší hodnoty v roce 2020, kdy se počet obyvatel oproti výchozímu roku 2004 zvýšil o 22,2 %. Veškeré charakteristiky lze najít v příloze 1.

4.2 Statistická analýza nezaměstnanosti ve Středočeském kraji

4.2.1 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti

V grafu 2 je zachycen vývoj obecné míry nezaměstnanosti ve Středočeském kraji v období od roku 2004 do 2021, který je z dlouhodobého hlediska klesající.

Graf 2 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti ve Středočeském kraji v období 2004-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Vývoj trendu v těchto letech lze rozdělit do čtyř etap. Sledované období začíná rokem 2004, kdy míra nezaměstnanosti dosahovala svého maxima, tedy 5,4 %. Česká republika v tomto roce vstoupila do Evropské unie, která nám přinesla mnoho příležitostí a míra nezaměstnanosti se tak začala postupně snižovat. Klesala až do roku 2008, kdy dosáhla hodnoty 2,6 %. Od roku 2009 se počet nezaměstnaných začal zvyšovat, tento vzestup byl zapříčiněn celosvětovou hospodářskou krizí a hodnota se ustálila až po roce 2010. V letech 2008 a 2009 byl zaznamenán největší meziroční nárůst míry nezaměstnanosti, která vzrostla o 1,8 %, což dokazuje hodnota první absolutní diference v příloze 2. Koeficient růstu za rok

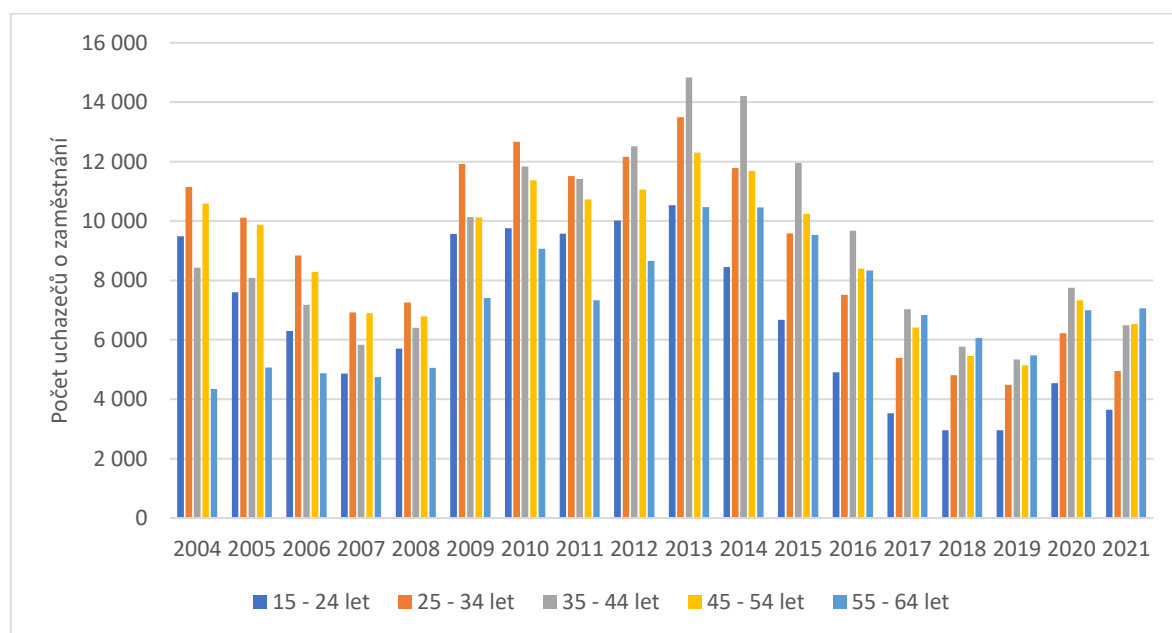
2009 činil 1,692 a představuje tak zvýšení hodnoty oproti předchozímu roku o 69,2 %. V období od roku 2010 až 2014 byla míra nezaměstnanosti poměrně stabilní a její hodnota se pohybovala v rozmezí od 4,6 % do 5,2 %.

Od roku 2014 se hospodářství začalo vzpamatovávat z ekonomické krize, nezaměstnanost začala postupně klesat a zastavila se až v roce 2019 na hodnotě 1,3 %. Tato hodnota byla nejnižší z celého sledovaného období. Největší pokles byl zaznamenán v roce 2015, kdy míra nezaměstnanosti klesla o 1,6 %. Od roku 2020 začala nezaměstnanost opět narůstat, tentokrát kvůli pandemickým opatřením. V celém sledovaném období se míra nezaměstnanosti pohybuje v intervalu od 1,3 % do 5,4 %. Bazický index dosahuje v roce 2021 hodnoty 0,463 oproti výchozímu roku 2004. Lze tedy tvrdit, že za celé sledované období klesla míra nezaměstnanosti o 53,7 %. Všechny charakteristiky jsou zobrazeny v příloze 2.

4.2.2 Struktura uchazečů o zaměstnání podle věku

Uchazeči o zaměstnání byli v následující analýze rozděleni do pěti věkových skupin po 10 letech od věku 15 let do 64 let. Tato struktura je zobrazena v grafu 3.

Graf 3 Struktura uchazečů o zaměstnání podle věku ve Středočeském kraji v období 2004-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Nejpočetnější skupinu tvoří uchazeči ve věku 35-44 let, kterých je dohromady za celé sledované období 164 871 a ročně se z této skupiny průměrně ucházelo o zaměstnání 9 160 osob (Příloha 3). Tuto skupinu přitom tvoří silné ročníky, které disponují potřebnými znalostmi pro výkon zaměstnání a zároveň v blízké době ani nehrozí jejich odchod do důchodu. Počet těchto uchazečů vykazuje v časové řadě poměrně vyrovnané hodnoty v porovnání s ostatními skupinami. Výjimkou je období od roku 2013 až 2016, kdy počet nezaměstnaných z této skupiny výrazně převýšil ostatní uchazeče.

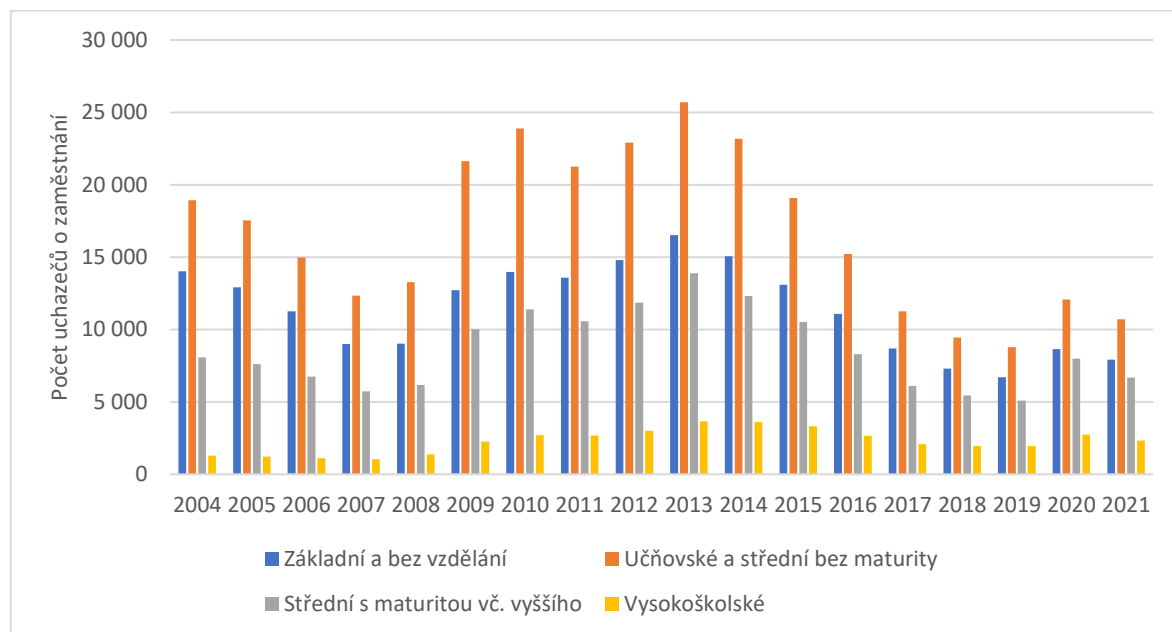
Nejméně uchazečů o zaměstnání se nachází v okrajových věkových skupinách, tedy ve věku 15-24 let a 55-64 let. V grafu 3 si lze všimnout, že na začátku sledovaného období tvoří počet uchazečů ve věkové skupině 15-24 let zhruba dvojnásobek počtu uchazečů ve věku 55-64 let. Struktura nezaměstnaných osob se ale postupně mění, počty obou skupin se vyrovnávají v roce 2013 a v posledním roce časové řady je původně početnější skupina (15-24 let) o polovinu menší než skupina ve věku 55-64 let. Průměrně se ucházelo o zaměstnání 6 724 osob z věkové skupiny 15-24 let a 7 099 osob z nejstarší věkové skupiny (Příloha 3). Stejného jevu si lze všimnout i u prostředních skupin, tedy 25-34 let, 35-44 let a 45-54 let, kde starší generace postupně převyšují nižší věkovou skupinu.

Největší hodnota za celé sledované období byla zaznamenána v roce 2013, kdy nejpočetnější skupinu (35-44 let) tvořilo 14 833 uchazečů o zaměstnání. Naopak nejnižší hodnota byla naměřena u nejmladší věkové skupiny (15-24 let) v roce 2018, kdy se o zaměstnání ucházelo pouze 2 950 osob.

4.2.3 Struktura uchazečů o zaměstnání podle dosaženého vzdělání

Pro analýzu vzdělanostní struktury byli uchazeči o zaměstnání rozděleni do čtyř skupin podle dosaženého vzdělání.

Graf 4 Struktura uchazečů o zaměstnání podle dosaženého vzdělání ve Středočeském kraji v období 2004-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Na první pohled je z grafu 4 patrné, že dominantní skupinou za celé analyzované období je skupina uchazečů s učňovským a středním vzděláním bez maturity. Ročně se z této skupiny ucházelo o zaměstnání v průměru 16 789 osob a dohromady za celé sledované období do této skupiny spadalo 302 193 osob, což představuje 42,9 % podíl všech zmíněných uchazečů (Příloha 4). I přestože je v dnešní době zájem o absolventy učebních oborů, je těchto osob na trhu práce opravdu hodně a kvůli dosaženému vzdělání nemají tolik možností jako např. absolventi středních škol s maturitou nebo vysokoškoláci. U této skupiny byla zároveň v roce 2013, stejně jako v případě analýzy věkové struktury, zaznamenána nejvyšší hodnota, a to 25 694 uchazečů.

Do druhé nejpočetnější skupiny patří uchazeči se základním nebo žádným vzděláním, kteří tvoří 29,3 % podíl ze všech analyzovaných skupin s celkovým součtem 206 330 osob. Tato skupina se v průběhu sledovaného období postupně vyrovnává se skupinou uchazečů se střední školou s maturitou včetně vyššího odborného vzdělání. Rozdíl v počtu uchazečů

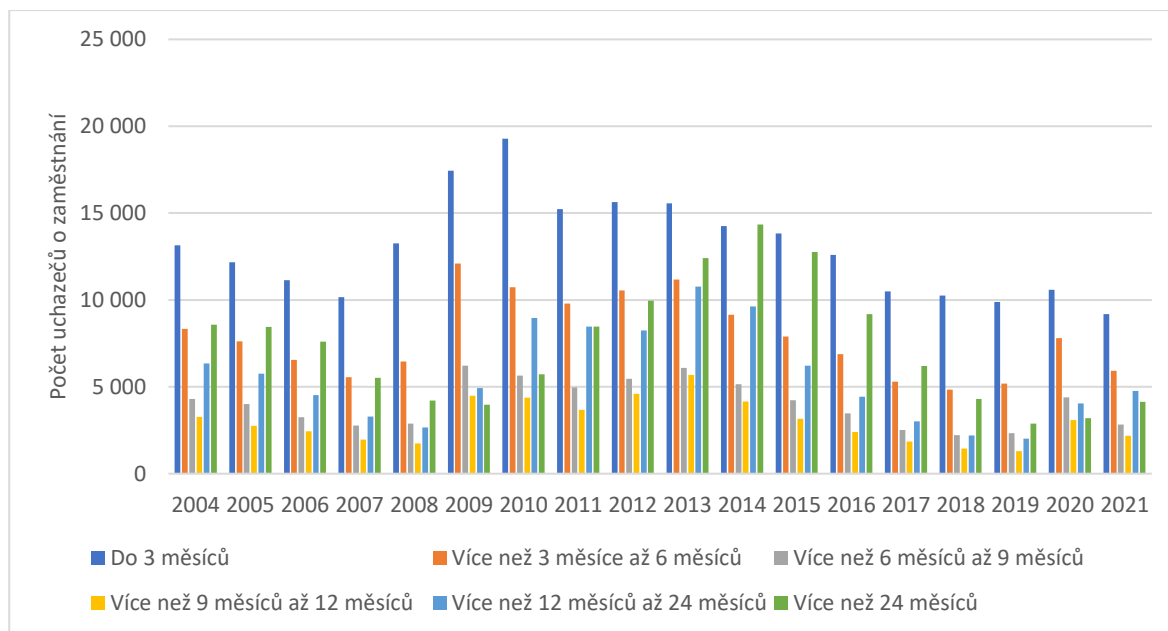
těchto dvou skupin činí v roce 2021 pouze 1 255 osob oproti roku 2004, kdy jejich rozdíl byl 5 953 osob. V průměru se počet uchazečů těchto skupin liší o 2 881 osob (Příloha 4).

Nejnižší podíl (5,8 %) vykazuje skupina uchazečů s vysokoškolským vzděláním, u které byla zároveň naměřena nejnižší hodnota (1 035 osob) v roce 2007 (Příloha 4). Vysokoškolských absolventů je oproti ostatním skupinám nejméně a zároveň se jim dostává více pracovních příležitostí na trhu práce. Bazický index na konci časové řady činí 1,816, lze tedy tvrdit, že vzhledem ke klesající míře nezaměstnanosti se počet osob s vysokoškolským vzděláním postupně zvyšuje.

4.2.4 Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence na ÚP

Posledním analyzovaným hlediskem je struktura uchazečů podle délky evidence na úřadu práce. Uchazeči jsou rozděleni do příslušných skupin od nejkratší tří měsíční doby nezaměstnanosti až po nezaměstnanost delší než dvacet čtyři měsíců. Tato struktura je zachycena v grafu 5.

Graf 5 Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence na ÚP ve Středočeském kraji v období 2004-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Počty uchazečů se napříč jednotlivými skupinami snižují až do skupiny s maximálně roční nezaměstnaností. Nejpočetnější je skupina nezaměstnaných do tří měsíců, která

obsahuje celkem 234 102 osob. Ve všech letech, kromě roku 2014, převyšuje svým počtem ostatní skupiny. Ve skupině od tří do šesti měsíční nezaměstnanosti je zařazeno 141 849 uchazečů a ve více než devíti měsíční až roční nezaměstnanosti je 54 570 osob. Od nezaměstnanosti delší než jeden rok, se začíná počet uchazečů postupně zvyšovat. Ve skupině nezaměstnaných nad dva roky je evidováno 131 905 osob.

Všechny skupiny mají v průměru přibližně stejné hodnoty za celé sledované období. Výjimkou je skupina nezaměstnaných nad dva roky, jejichž podílové zastoupení se v roce 2014 vyrovná skupině nezaměstnaných do tří měsíců a na konci časové řady výrazně klesne pod svou průměrnou hodnotu (Příloha 5).

4.3 Charakteristika Karlovarského kraje

Karlovarský kraj se nachází na západní straně České republiky. Na severu a západě hraničí s Německem, na severovýchodě sousedí s Ústeckým krajem a na jihu s Plzeňským krajem. Umístění kraje je zobrazeno na obrázku 5.

Kraj původně vznikl rozdělením Západočeského kraje na Plzeňský a Karlovarský. Rozloha Karlovarského kraje činí 3 310 km² a zabírá tak pouze 4,2 % území České republiky, čímž se řadí mezi nejmenší kraje. Tvoří ho 3 okresy, kterými jsou Cheb, Karlovy Vary a Sokolov. Podle rozlohy je největší karlovarský okres, který zaujímá 45,6 % rozlohy Karlovarského kraje a zároveň se vyznačuje největším počtem obcí (56). Z celého kraje je rovněž nejvíce zalidněným okresem. K 31. 12. 2021 v něm žilo celkem 110 052 obyvatel (ČSÚ, 2023).

V kraji se nachází 134 obcí. Největším městem kraje jsou Karlovy Vary s 45 500 obyvateli (k 31. 12. 2021), které jsou také sídlem kraje. Druhým nejlidnatějším městem je Cheb s 30 420 obyvateli a třetím je Sokolov s 22 097 obyvateli. K 31. 12. 2021 žilo v celém Karlovarském kraji 283 210 obyvatel, což představuje 2,7 % populace České republiky. Karlovarský kraj se tak stává nejméně zalidněným kraje (ČSÚ, 2023).

Karlovarský kraj je známý zejména díky lázeňství, které je v kraji oblíbenou destinací českých i zahraničních hostů. Nacházejí se v něm nejznámější lázně Karlovy Vary spolu s několika dalšími lázněmi. Cestovní ruch je jedním z nejvýznamnějších odvětví v kraji.

Karlovarský kraj je také bohatý na přírodní minerální vody, mezi které se řadí např. Mattoni. Z kraje pochází také bylinný likér Becherovka. Dále je kraj zaměřený na sklářský, keramický i chemický průmysl. Mimo jiné se kraj proslavil Mezinárodním filmovým festivalem, který se každoročně pořádá v sídle kraje a účastní se ho herci i filmový tvůrci z celého světa (ČSÚ, 2023).

Obrázek 5 Poloha Karlovarského kraje

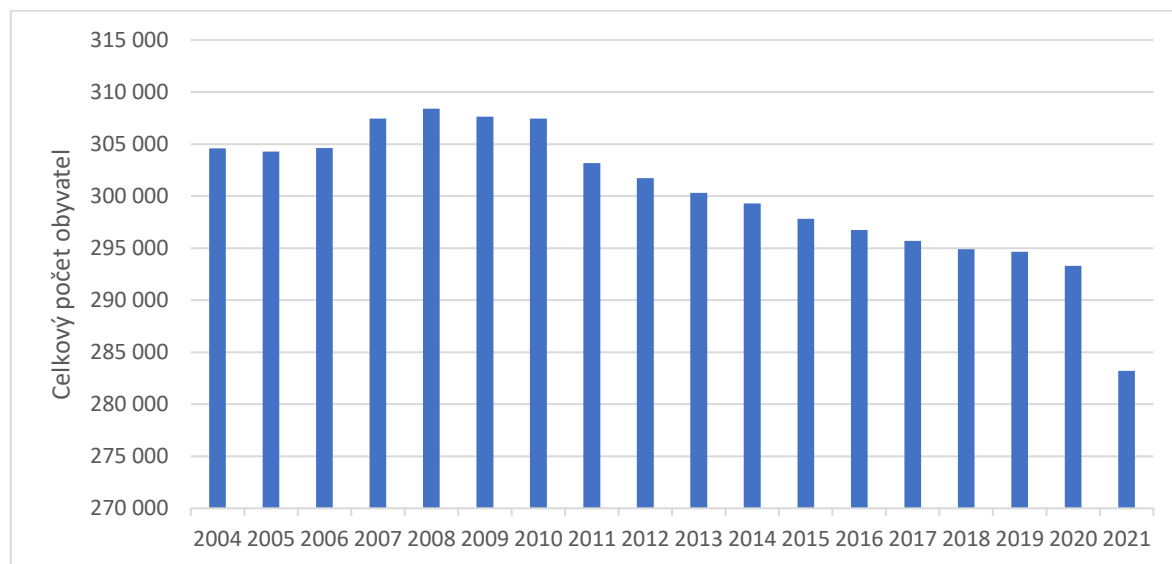

Zdroj: Wikipedia

4.3.1 Vývoj počtu obyvatelstva

Vývoj počtu obyvatelstva v Karlovarském kraji má nejprve rostoucí a poté klesající tendenci. Vývoj je zachycený v grafu 6.

Graf 6 Vývoj počtu obyvatelstva v Karlovarském kraji v období 2004-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

V prvních třech letech sledovaného období (2004 až 2006) se počet obyvatel v Karlovarském kraji výrazně nezměnil. V roce 2007 se počet obyvatel začal zvyšovat a zastavil se hned v následujícím roce 2008, ve kterém byla zároveň naměřena nejvyšší hodnota za celé sledované období. V tomto roce žilo na území Karlovarského kraje 308 403 obyvatel. Nárůst obyvatel za rok 2007 činil 2 847, což dokazuje hodnota první absolutní diference v příloze 6. Meziroční přírůstek obyvatel byl zapříčiněn hlavně z důvodu vysokého počtu přistěhovalých do kraje. Počet obyvatel se od tohoto navýšení držel ve zhruba stejné výši až do roku 2010.

V roce 2011 došlo k výraznému úbytku obyvatel. Koeficient růstu za tento rok činil 0,986 a počet obyvatel se oproti roku 2010 snížil o 4 279 (Příloha 6). Klesající tendence přetrvávala až do konce sledovaného období, tedy do roku 2021. V letech 2012 až 2020 docházelo ročně v průměru k úbytku o 1 095 osob žijících na území Karlovarského kraje. Průměrný koeficient růstu v těchto letech činil 0,996, což znamená že se v daném období v průměru každý rok snížil počet obyvatel o 0,4 % (Příloha 6).

V posledním roce 2021 byl zaznamenán největší pokles obyvatel za celé sledované období. Počet obyvatel klesl oproti předcházejícímu roku o 10 101 obyvatel až na hodnotu 283 210 obyvatel, která tak byla nejnižší v celém sledovaném období. Tempo růstu za tento rok činí 0,966, počet obyvatel se tak za tento rok snížil o 3,4 % (Příloha 6). Rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší hodnotou představuje 25 193 obyvatel. Bazický index dosahoval v posledním roce časové řady hodnoty 0,930. To znamená, že se počet obyvatel za celé sledované období snížil o 7 %.

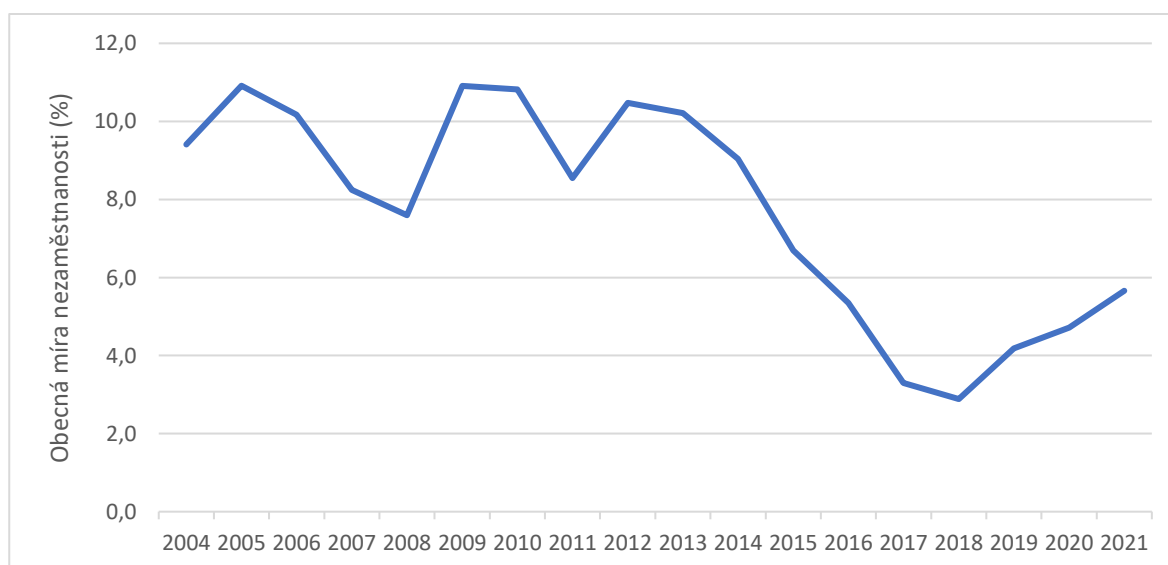
Za snižující se počet obyvatelstva stojí přirozený úbytek obyvatel a stěhování se z kraje. Počet zemřelých v posledních letech převyšuje počet narozených. Zároveň se z kraje stěhuje mnoho lidí za vzděláním nebo zajímavějšími pracovními příležitostmi.

4.4 Statistická analýza nezaměstnanosti v Karlovarském kraji

4.4.1 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti

V grafu 7 je znázorněn vývoj obecné míry nezaměstnanosti v Karlovarském kraji v období 2004-2021. Na první pohled si lze všimnout toho, že vývoj míry nezaměstnanosti je až do roku 2012 spíše kolísavý. Od roku 2012 lze pozorovat klesající tendenci až do roku 2018, kterou vystřídá tendence rostoucí a ta přetrvává až do konce sledovaného období, tedy do roku 2021.

Graf 7 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v Karlovarském kraji v období 2004-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

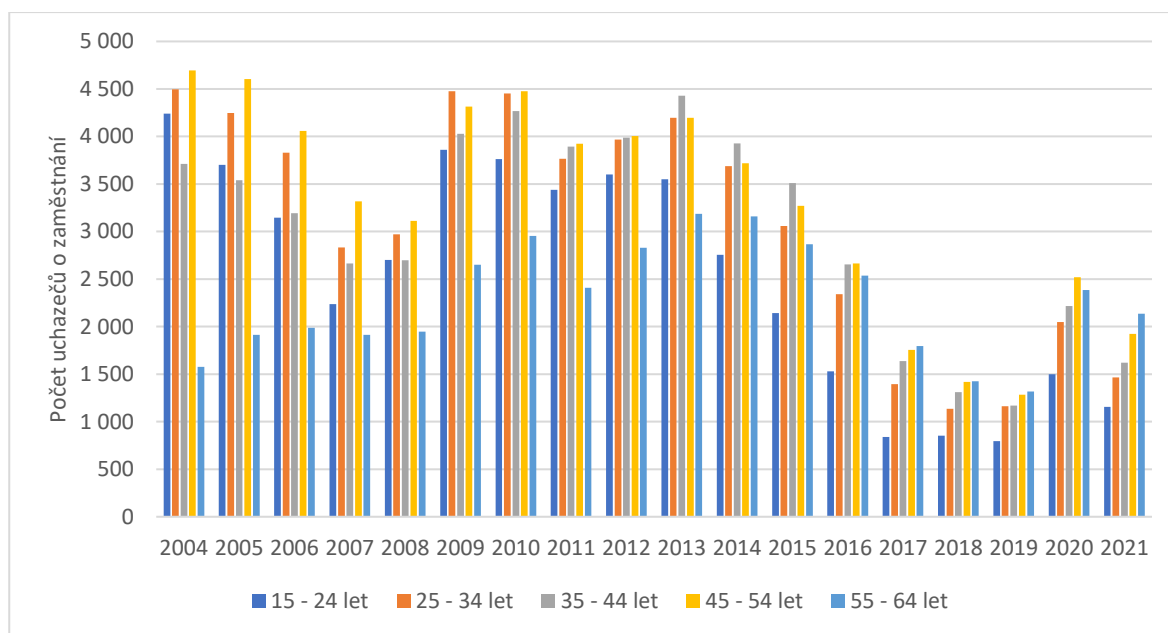
Na začátku sledovaného období je patrný růst míry nezaměstnanosti, který se však zastaví hned v roce 2005, od kterého začíná postupně klesat. Nezaměstnanost se snižuje až do roku 2008, kde se zastaví na hodnotě 7,6 %. Nepochybný vliv na tento pokles míry nezaměstnanosti má vstup České republiky do Evropské unie v roce 2004. Následně míra nezaměstnanosti během dalšího roku (2009) vzroste o 3,3 % na 10,9 %. Tempo růstu v tomto roce činí 1,434 a představuje tak druhý největší meziroční nárůst míry nezaměstnanosti. Tento nárůst je zapříčiněn celosvětovou hospodářskou krizí. V letech 2009 až 2013 se míra nezaměstnanosti drží zhruba na stejné úrovni, průměrně se pohybuje okolo 10,2 % (Příloha 7). Výjimkou je rok 2011, kdy nezaměstnanost značně klesne, ale během následujícího roku se opět vrátí na předchozí hodnotu.

Po roce 2013 se ekonomika dostává z celosvětové hospodářské krize a nezaměstnanost se začne snižovat. Klesající trend převládá až do roku 2018. Míra nezaměstnanosti v tomto období (2013 až 2018) klesne o 7,3 % a zastaví se na 2,9 %. Průměrný koeficient růstu v těchto letech představuje 0,816. Každoročně se v průměru snížila míra nezaměstnanosti o 1,27 %. V roce 2019 začíná nezaměstnanost náhle narůstat. V tomto roce je zároveň zaznamenána nejvyšší hodnota koeficientu růstu, která činí 1,448. V dalších dvou letech 2020 a 2021 je růst nezaměstnanosti podpořen pandemií covidu-19. Rostoucí trend převládá až do posledního roku časové řady. Zmíněné charakteristiky jsou zobrazeny v příloze 7.

4.4.2 Struktura uchazečů o zaměstnání podle věku

Uchazeči o zaměstnání byli v následující analýze rozděleni do stejných věkových skupin jako v případě analýzy věkové struktury ve Středočeském kraji. Uchazeči se tedy dělí do pěti věkových skupin po 10 letech, počínaje věkem 15 let a končící věkem 64 let, což prezentuje graf 8.

Graf 8 Struktura uchazečů o zaměstnání podle věku v Karlovarském kraji v období 2004-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

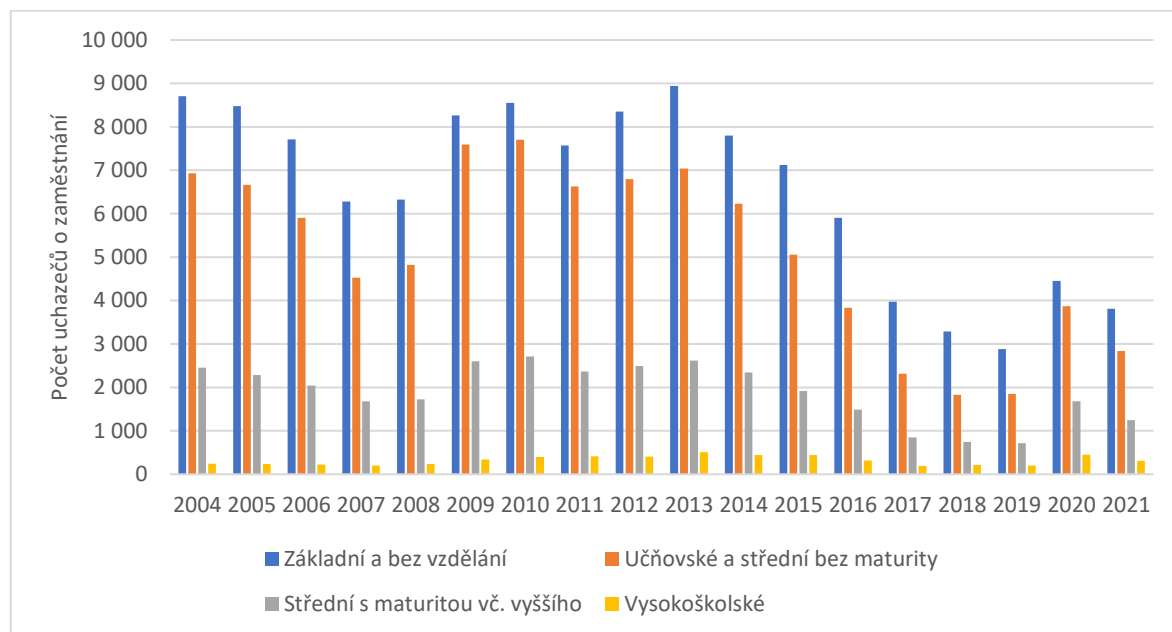
Nejvíce uchazečů spadá do věkové skupiny 45-54 let, jejichž celkový počet za celé sledované období činí 59 260. Tato skupina svým nejvyšším podílem dominovala v prvních pěti letech sledovaného období, tedy do roku 2008, a poté se jí začaly ostatní skupiny postupně vyrovnávat. Průměrný ani celkový počet uchazečů o zaměstnání ve věkových skupinách 25-34 let a 35-44 let se výrazně neliší. V průměru se ročně ucházelo o zaměstnání 3 085 osob ze skupiny 25-34 let a 3 025 osob ze skupiny 35-44 let (Příloha 8).

Nejméně osob se řadí do nejstarší věkové kategorie (55-64 let), kterých je ve sledovaném období dohromady 40 993 a jejich meziroční průměr činí 2 277. Lze si všimnout, že tato nejstarší věková skupina tvoří v prvním roce časové řady (2004) zhruba třetinu počtu uchazečů z nejmladší věkové skupiny (15-24 let). Nejstarší věková skupina ale postupně nejmladší skupinu dorovná a v roce 2014 ji svým počtem náhle převýší. Stejný jev se vyskytuje i v analýze věkové struktury Středočeského kraje.

4.4.3 Struktura uchazečů o zaměstnání podle dosaženého vzdělání

V následující analýze byli uchazeči o zaměstnání rozděleni do čtyř skupin na základě jejich nejvyššího dosaženého vzdělání.

Graf 9 Struktura uchazečů o zaměstnání podle dosaženého vzdělání v Karlovarském kraji v období 2004-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Z grafu 9 je patrné, že skupina se základním a žádným vzděláním převládá v každém roce celého sledovaného období. Z celkové počtu uchazečů, kterých je 250 590 se do této skupiny řadí 118 419 osob. Tento počet představuje 47,3 % podíl (Příloha 9).

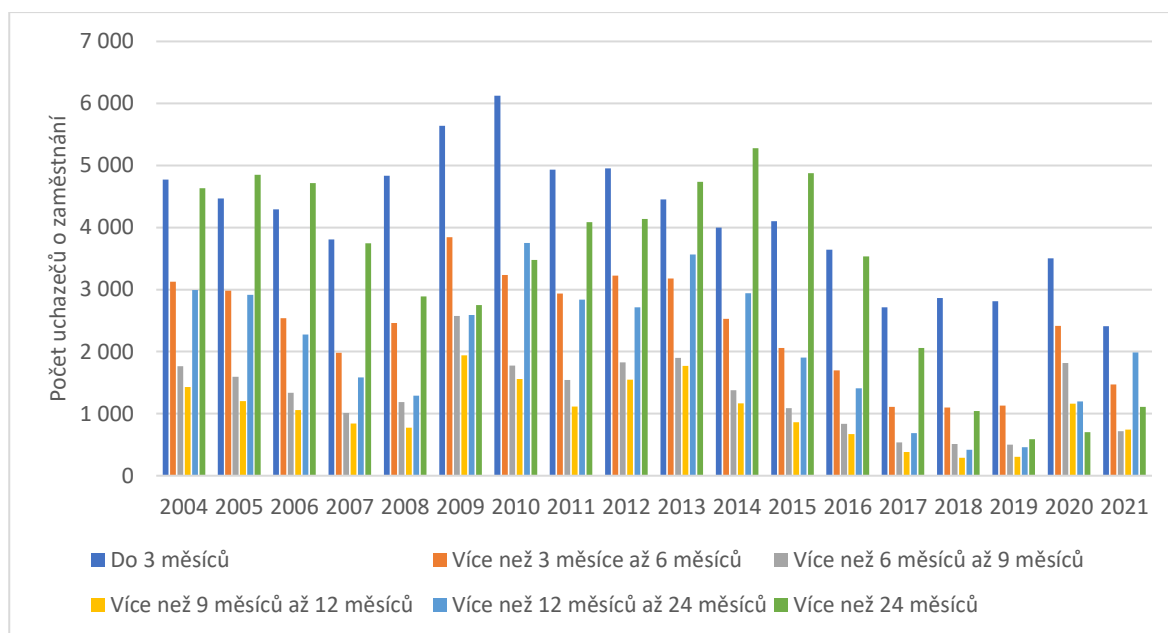
Uční a osoby se střední školou bez maturity představují druhou nejpočetnější skupinu s 36,9 % podílem. Do této skupiny se řadí 92 428 osob. Průměrně se o zaměstnání z této skupiny ucházelo 5 135 osob ročně. Uchazečů s vysokoškolským vzděláním je dohromady 5 775 a zaujímají tak pouze 2,3 % podíl. Jejich počet se v průběhu sledovaného období nijak radikálně nemění. Podíl lidí s maturitním vysvědčením je 13,6 % a i jejich počet zůstává v průběhu sledovaného období totožný (Příloha 9).

Jak již bylo zmíněno, řada lidí z kraje odchází za zajímavějšími pracovními příležitostmi anebo kvůli vzdělávání a po dokončení studia se do kraje spíše nevrací. Z tohoto důvodu budou v kraji převládat obyvatelé s nižším stupněm dosaženého vzdělání oproti ostatním krajům.

4.4.4 Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence na ÚP

Poslední strukturální analýza je zaměřená na délku nezaměstnanosti osob, které se o zaměstnání ucházejí a jsou evidovány na úřadu práce. Uchazeči jsou rozděleni do šesti skupin podle délky evidence na ÚP od nejkratší tří měsíční doby evidence až po více než dvou roční dobu evidence. Struktura je prezentována v grafu 10.

Graf 10 Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence na ÚP v Karlovarském kraji v období 2004-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

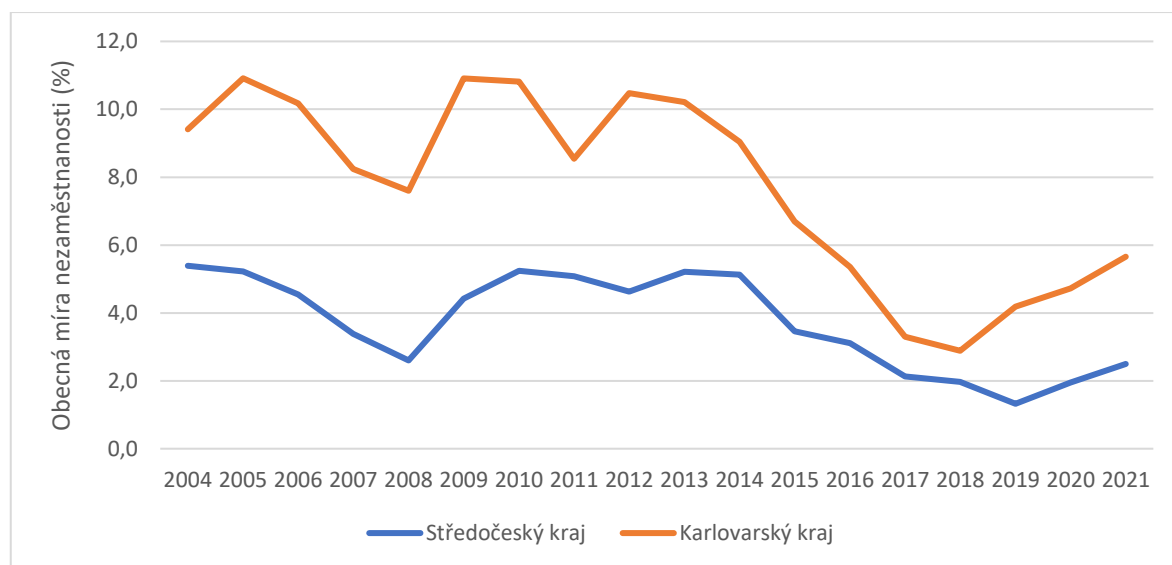
V průběhu analyzovaného období převládají zejména okrajové skupiny. Nejvíce osob se nachází ve skupině nezaměstnaných do tří měsíců, kteří do této doby nacházejí uplatnění anebo se přesouvají do následující skupiny. V této skupině je evidováno 74 330 osob, kteří tvoří 28,9 % podíl na celkovém počtu. V letech 2017 až 2020 se její obsazení v porovnání s ostatními skupinami lehce zvyšuje ale v dalším roce (2021) se opět vrací k normálu. Druhou nejpočetnější skupinu tvoří naopak dlouhodobě nezaměstnaní, kteří jsou evidováni na ÚP déle než dva roky. Patří sem 59 218 osob, kteří zaujímají 23,1 % podíl.

Obě zmíněné skupiny se v průběhu časové řady vzájemně převyšují. Od roku 2018 dochází u skupiny s nejdelší dobou nezaměstnanosti k výraznému snížení a pomalu se začíná vyrovnávat s ostatními skupinami. Obsazení ostatních skupin zůstává v rámci analyzovaného období ve zhruba stejné výši (Příloha 10).

4.5 Srovnání vývoje nezaměstnanosti ve Středočeském a Karlovarském kraji

Graf 11 zachycuje vývoj obecné míry nezaměstnanosti ve Středočeském a Karlovarském kraji v letech 2004 až 2021.

Graf 11 Srovnání vývoje obecné míry nezaměstnanosti ve Středočeském a Karlovarském kraji v období 2004-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Výrazný rozdíl lze spatřit hned v rozsahu nezaměstnanosti. V průběhu sledovaného období dosahuje míra nezaměstnanosti v Karlovarském kraji zhruba dvojnásobku míry nezaměstnanosti ve Středočeském kraji. Hodnoty se nejvíce přiblíží v roce 2017 a 2018 kdy jejich rozdíl činí pouze 1,2 % a 0,9 %. V následujícím roce 2019 se míry od sebe naopak značně odchýlí, jelikož zatímco nezaměstnanost ve Středočeském kraji nadále klesá, v Karlovarském již začíná narůstat.

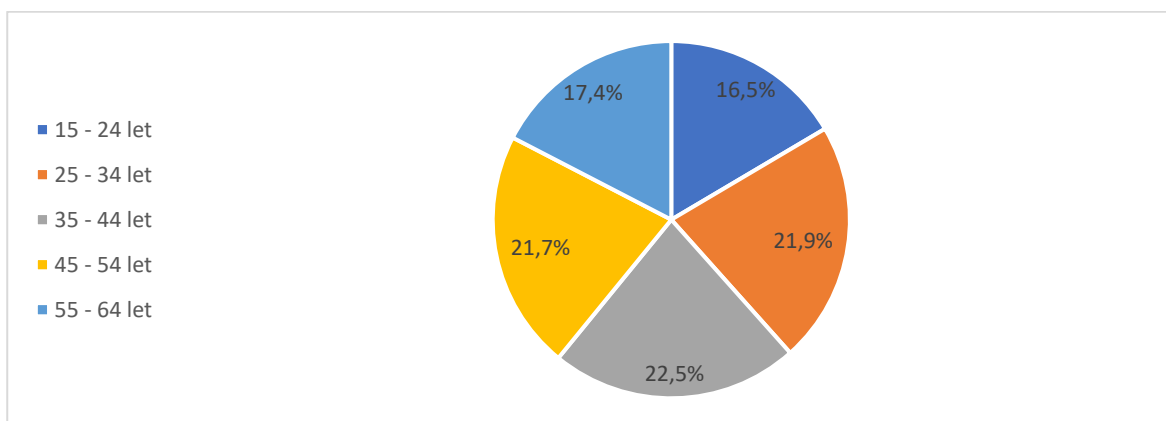
Rozdíl lze také vidět v prvních dvou letech sledovaného období, kdy nezaměstnanost v Karlovarském kraji roste a ve Středočeském kraji již postupně klesá. Vývojový trend je v obou krajích totožný, vyjma některých výraznějších odchylek v období hospodářské krize.

Z hlediska věkové struktury uchazečů o zaměstnání se kraje v podílovém zastoupení osob v jednotlivých skupinách výrazně neliší. Větší rozdíl nastává pouze v obsazení nejpočetnější a nejmenší skupiny. Ve Středočeském kraji se nejvíce osob řadí do věkové skupiny 35-45 let a v Karlovarském se nejvíce osob vyskytuje ve věkové skupině 45-54 let.

V obou krajích si lze také povšimnout jak nejstarší věková skupina (55-64 let) postupně převyšuje nejmladší věkovou skupinu (15-24 let). Skupina uchazečů 55-64 let obsahuje v prvním roce sledovaného období zhruba polovinu počtu uchazečů ze skupiny 15-24 let. V posledním roce analyzovaného období však nejstarší skupina tvoří dvojnásobek počtu nejmladší věkové skupiny.

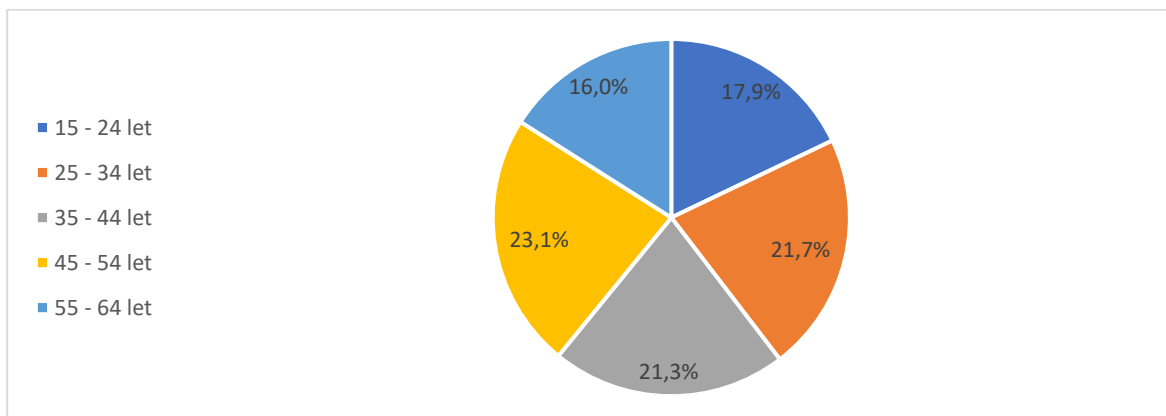
Pro přehledné srovnání struktury uchazečů jsou v následujících grafech zobrazeny procentuální podíly celkových počtů osob jednotlivých skupin. V grafu 12 a 13 je zachycena věková struktura Středočeského a Karlovarského kraje.

Graf 12 Podílové zastoupení jednotlivých skupin struktury uchazečů o zaměstnání podle věku ve Středočeském kraji v období 2004-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Graf 13 Podílové zastoupení jednotlivých skupin struktury uchazečů o zaměstnání podle věku v Karlovarském kraji v období 2004-2021

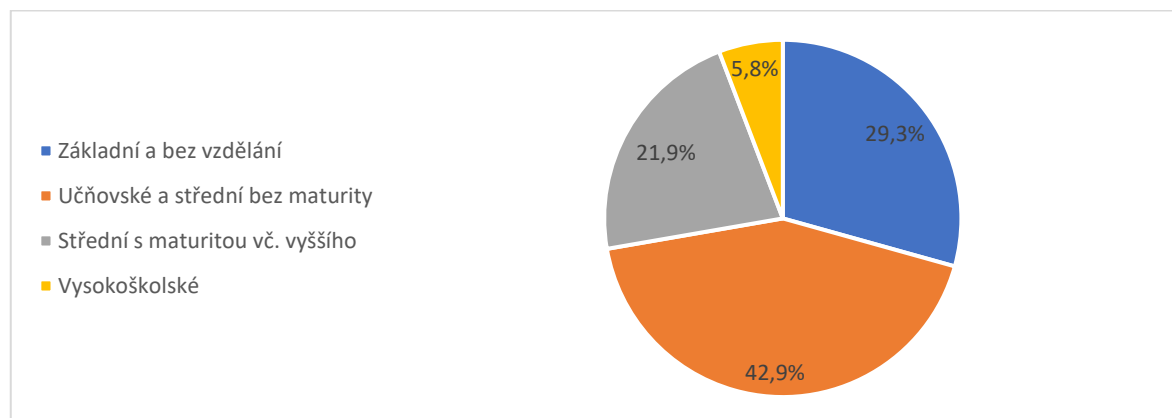
Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Vzdělanostní struktura se v analyzovaných krajích značně liší. Osoby ucházející se o zaměstnání se základním nebo žádným vzděláním představují ve Středočeském kraji 29,3 % podíl všech uchazečů. V Karlovarském kraji tato skupina činí 47,3 % podíl a je zároveň nejvíce zastoupenou skupinou. Osoby s učňovským a středním vzděláním bez maturity tvoří 42,9 % podíl ve Středočeském a 36,9 % podíl v Karlovarském kraji. Ve Středočeském tak představují nejpočetnější skupinu.

Zastoupení středoškolačů s maturitou vč. vyššího odborného vzdělání se v krajích liší o 8,3 %. Ve Středočeském kraji představuje počet těchto osob 21,9 % a v Karlovarském 13,6 % podíl. Uchazeči s vysokoškolským vzděláním činí 5,8 % podíl ve Středočeském kraji a pouze 2,3 % podíl v Karlovarském kraji. Podíl jednotlivých skupin na celkovém počtu uchazečů dané struktury v obou krajích je zachycen v grafu 14 a 15.

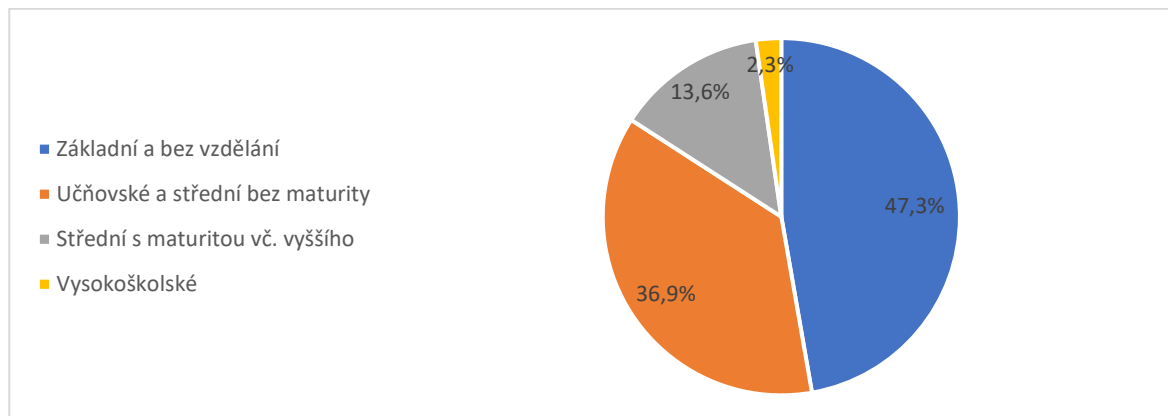
Z analýzy vzdělanostní struktury vyplývá, že se ve Středočeském kraji vyskytuje více uchazečů o zaměstnání s vyšším dosaženým vzděláním než v Karlovarském kraji. Lze předpokládat, že lidé s vyšším vzděláním se budou stěhovat spíše do Středních Čech, Prahy nebo jiných velkých měst, kde se jim bude nabízet více lákavých pracovních příležitostí, a tudíž se zde bude vyskytovat větší počet těchto osob.

Graf 14 Podílové zastoupení jednotlivých skupin struktury uchazečů o zaměstnání podle dosaženého vzdělání ve Středočeském kraji v období 2004-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Graf 15 Podílové zastoupení jednotlivých skupin struktury uchazečů o zaměstnání podle dosaženého vzdělání v Karlovarském kraji v období 2004-2021

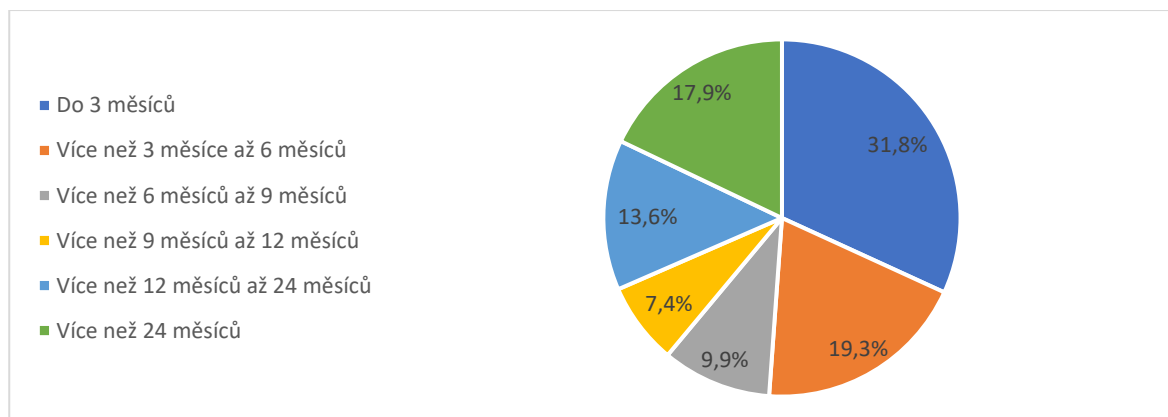

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Podle délky nezaměstnanosti se kraje odlišují zejména v počtu uchazečů okrajových skupin, tedy nezaměstnaných do tří měsíců, tři až šest měsíců a osoby nezaměstnané déle než dva roky. Z hlediska podílového zastoupení je v obou krajích nejpočetnější skupina nezaměstnaných do tří měsíců. V Karlovarském kraji převládají na druhém místě hned osoby nezaměstnané déle než jsou dva roky. Ve Středočeském kraji jsou druhou nejčetnější skupinou osoby nezaměstnané po dobu tří až šest měsíců.

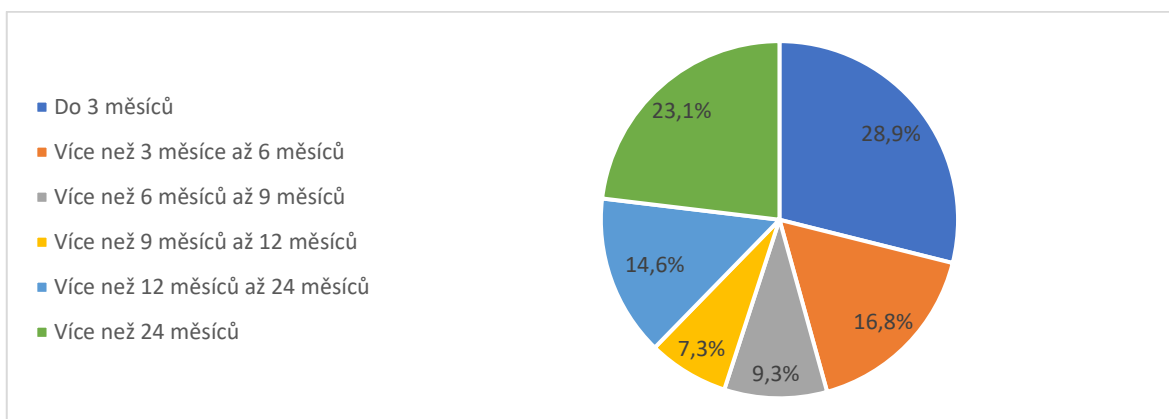
Zatímco ve Středočeském kraji počet nezaměstnaných nad dva roky převyší skupinu s nejkratší dobou nezaměstnanosti pouze jednou za sledované období, v Karlovarském kraji se obě skupiny vzájemně převyšují v průběhu celé časové řady. Procentuální zastoupení sledovaných skupin dané struktury ve vybraných krajích je zobrazeno v grafu 16 a 17.

Graf 16 Podílové zastoupení jednotlivých skupin struktury uchazečů o zaměstnání podle délky evidence na ÚP ve Středočeském kraji v období 2004-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Graf 17 Podílové zastoupení jednotlivých skupin struktury uchazečů o zaměstnání podle délky evidence na ÚP v Karlovarském kraji v období 2004-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

5 Zhodnocení výsledků

Na základě analýzy vývoje obecné míry nezaměstnanosti bylo zjištěno, že míra nezaměstnanosti ve Středočeském kraji má z dlouhodobého hlediska klesající trend. Sledované období začíná rokem 2004, ve kterém je zaznamenána hned nejvyšší hodnota míry nezaměstnanosti, a to 5,4 %. Nezaměstnanost se ale vlivem vstupu ČR do EU od tohoto roku snižuje až do roku 2008, kde se zastaví na hodnotě 2,6 %. Od následujícího roku 2009 začíná nezaměstnanost narůstat kvůli celosvětové hospodářské krizi a ustálí se až po roce 2010 na hodnotě 5,2 %. V letech 2010 až 2014 se míra nezaměstnanosti pohybuje v rozmezí od 4,6 % do 5,2 %. Od roku 2014 se ekonomika vzpamatovává z hospodářské krize a nezaměstnanost se začíná postupně snižovat. Klesá až do roku 2019, kde se zastaví na hodnotě 1,3 %, která představuje nejnižší zaznamenanou hodnotu míry nezaměstnanosti za celé sledované období. Od následujícího roku začíná nezaměstnanost opět narůstat, tentokrát kvůli pandemii covidu-19, a narůstá až do konce sledovaného období, tedy do roku 2021.

V Karlovarském kraji je vývoj míry nezaměstnanosti až od roku 2012 spíše kolísavý. Nezaměstnanost začátkem sledovaného období nejprve roste a v roce 2005 se zastaví na hodnotě 10,9 %. Od tohoto roku se vývojový trend hned obrací na klesající a míra nezaměstnanosti tak klesá až do roku 2008, ve kterém se ustálí na hodnotě 7,6 %. Pokles nezaměstnanosti je způsoben vstupem do Evropské unie. Od roku 2009 nezaměstnanost opět narůstá, což je zapříčiněno celosvětovou hospodářskou krizí. Po kolísavém vývoji míry nezaměstnanosti začne od roku 2012 převládat klesající trend. Nezaměstnanost klesá až do roku 2018, ve kterém se ustálí na hodnotě 2,9 %. V Karlovarském kraji je v tomto roce naměřena nejnižší hodnota míry nezaměstnanosti za celé sledované období. V následujícím roce 2019 začne hodnota míry nezaměstnanosti opět narůstat a rostoucí tendence se až do posledního roku sledovaného období nezmění.

Pro analýzu věkové struktury uchazečů o zaměstnání byli uchazeči rozděleni do pěti věkových skupin po 10 letech od věku 15 let do 64 let.

Ve Středočeském kraji tvořili nejpočetnější skupinu uchazeči ve věku 35-44 let. Jejich celkový počet v celém sledovaném období činí 164 871 a v průměru se každý rok z této skupiny ucházelo o zaměstnání 9 160 osob. Naopak nejméně uchazečů o zaměstnání bylo v okrajových věkových skupinách (15-24 let a 55-64 let). Součet uchazečů z věkové skupiny 15-24 let činí 121 039 osob a 127 783 osob ze skupiny 55-64 let.

V Karlovarském kraji se nejvíce uchazečů řadí do věkové skupiny 45-54 let. Jejich součet za sledované období představuje 59 260 osob a roční průměr této skupiny činí 3 292. Nejméně uchazečů o zaměstnání spadá do nejstarší věkové skupiny, tedy 55-64 let. Celkový počet uchazečů z této skupiny je 40 993 osob a jejich meziroční průměr činí 2 277. Celkový i průměrný počet osob ve věkových skupinách 25-34 let a 35-44 let je zhruba totožný.

V analýze vzdělanostní struktury uchazečů o zaměstnání byli uchazeči rozděleni do čtyř skupin podle nejvyššího dosaženého vzdělání, a to na základní a bez vzdělání, učňovské a střední bez maturity, střední s maturitou vč. vyššího a vysokoškolské vzdělání.

Nejobsáhlejší skupinou ve Středočeském kraji je skupina uchazečů s učňovským a středním vzděláním bez maturity. Tato skupina dominuje v průběhu celého sledovaného období a její celkový počet představuje 302 193 osob. Skupina tvoří 42,9 % podíl uchazečů všech skupin. Nejméně osob se nachází ve skupině vysokoškoláků. Dohromady jich je 40 920 a činí tak 5,8 % podíl. Skupina se střední s maturitou vč. vyššího vzdělání tvoří 21,9 % podíl a uchazeči se základním nebo žádným vzděláním představují 29,3 % podíl.

V Karlovarském kraji je nejpočetnější skupina uchazečů se základním a žádným vzděláním, která zároveň dosahuje nejvyšších hodnot v každém roce. Součet osob z této skupiny představuje 118 419 a jejich podíl z celkového počtu uchazečů je 47,3 %. Nejméně uchazečů je s vysokoškolským vzděláním. Jejich podíl činí pouze 2,3 % a celkový počet osob je 5 755. Skupina středoškoláků s maturitou vč. vyššího vzdělání zaujímá 13,6 % a uchazeči s výučním listem a střední školou bez maturity tvoří 36,9 % podíl.

Pro analýzu struktury uchazečů o zaměstnání podle délky evidence na úřadu práce byli uchazeči rozděleni do šesti skupin od nejkratší tří měsíční doby nezaměstnanosti až po nezaměstnanost delší než dva roky.

Ve Středočeském kraji svým počtem převažuje skupina nezaměstnaných po dobu tří měsíců. Jejich celkový počet činí 234 102 osob s 31,8 % zastoupením. Druhou nejpočetnější skupinu představují nezaměstnaní po dobu tří až šesti měsíců s 19,3 % podílem a hned za nimi se řadí skupina nezaměstnaných déle než dva roky se 17,9 % zastoupením.

V Karlovarském kraji převládají zejména okrajové skupiny. Do skupiny nezaměstnaných po dobu tří měsíců se taktéž řadí nejvíce osob, a to 74 330 s 28,9% podílem. Druhou nejobsáhlejší skupinu tvoří hned osoby nezaměstnané déle než dva roky. Těchto uchazečů je dohromady 59 218 a jejich podíl představuje 23,1 %.

6 Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce byla analýza a popis vývojových tendencí nezaměstnanosti ve Středočeském a Karlovarském kraji a jejich následná komparace. V první části práce byly představeny základní teoretické pojmy související s nezaměstnaností, druhy nezaměstnanosti, její dopady, politika zaměstnanosti, trh práce a další. Ve vlastní práci byly nejprve charakterizovány vybrané kraje a vývoj počtu obyvatelstva těchto krajů a následně byly zvolené kraje podrobeny statistické analýze nezaměstnanosti v letech 2004 až 2021. Analýza byla zaměřena na vývoj obecné míry nezaměstnanosti a strukturu uchazečů o zaměstnání, kteří byli rozdělení podle věku, dosaženého vzdělání a délky evidence na úřadu práce. V závěrečné kapitole vlastní práce byly vzájemně porovnány zjištěné výsledky analýzy ve vybraných krajích. Vstupní data potřebná pro analytickou část byla čerpána z Českého statistického úřadu a pro jejich zpracování byly využity základní popisné charakteristiky a metody analýzy časových řad.

Vývoj obecné míry nezaměstnanosti ve Středočeském kraji byl z dlouhodobého hlediska klesající, v Karlovarském kraji vykazoval spíše kolísavý průběh. Oba vybrané kraje však dosahovaly na konci časové řady přibližně polovičních hodnot míry nezaměstnanosti oproti počátečnímu období.

V průběhu celého sledovaného období působilo na vývoj míry nezaměstnanosti několik faktorů. Hned v prvním roce 2004 byla nezaměstnanost pozitivně ovlivněna vstupem České republiky do Evropské unie. Ve Středočeském kraji již míra nezaměstnanosti od tohoto roku klesala a v Karlovarském kraji se pokles projevil až po roce 2005. Od roku 2009 se začala nezaměstnanost v obou krajích zvyšovat. Nárůst byl zapříčiněn celosvětovou hospodářskou krizí a míra nezaměstnanosti vykazovala až do roku 2014 spíše kolísavý průběh. Po tomto roce se ekonomika dostávala z hospodářské krize a nezaměstnanost začala postupně klesat. Ve Středočeském kraji převládal klesající trend až do roku 2019, kde se dostala míra nezaměstnanosti na nejnižší hodnotu celého sledovaného období, a to na 1,3 %. Kvůli pandemii covidu-19 začala nezaměstnanost od následujícího roku opět narůstat a rostla až do posledního roku časové řady. V Karlovarském kraji se klesající trend nezaměstnanosti zastavil už v roce 2018 na hodnotě 2,9 %. V tomto roce byla v kraji zaznamenána nejnižší hodnota míry nezaměstnanosti. Od roku 2019 začala nezaměstnanost opět narůstat a rostoucí trend převládal až do konce sledovaného období.

V analýze věkové struktury uchazečů o zaměstnání bylo zjištěno, že nejméně osob se nacházelo v okrajových věkových skupinách, tedy ve skupinách 15-24 let a 55-64 let. Podíl uchazečů prostředních věkových skupin byl přibližně vyrovnaný. Analýza přinesla zhruba totožné výsledky ve Středočeském i Karlovarském kraji. Při porovnání poměrového zastoupení jednotlivých skupin, nastal mezi kraji rozdíl pouze v obsazení nejpočetnější a nejmenší skupiny.

Vzdělanostní struktura uchazečů se ve vybraných krajích značně lišila. Z výsledků analýzy vyplynulo, že lidé s vyšším dosaženým vzděláním se budou přesouvat spíše do větších měst a krajů, kde se jim bude naskytovat více lákavých pracovních příležitostí. Ve Středočeském kraji byla nejpočetnější skupina uchazečů s učňovským a středním vzděláním bez maturity. Jejich podíl představoval 42,9 % celkového počtu uchazečů. V Karlovarském kraji naopak převládali osoby se základním nebo žádným vzděláním s podílem 47,3 %. Skupina uchazečů se střední školou s maturitou vč. vyššího vzdělání činila 21,9 % podíl ve Středočeském kraji a 13,6 % podíl v Karlovarském kraji. Osob s vysokoškolským vzděláním bylo ve Středočeském kraji 5,8 % a pouze 2,3 % v Karlovarském.

Ve struktuře uchazečů o zaměstnání podle délky evidence na úřadu práce převažovala ve Středočeském kraji skupina nezaměstnaných do tří měsíců s podílem 31,8 %. Počty uchazečů se v jednotlivých skupinách postupně snižovaly až do skupiny nezaměstnaných po dobu devíti až dvanácti měsíců. Od skupiny nezaměstnaných jeden až dva roky začalo podílové zastoupení narůstat. V Karlovarském kraji převládaly zejména skupiny s nejkratší a nejdelší dobou evidence na ÚP. Podíl nezaměstnaných do tří měsíců tvořil 28,9 % a nezaměstnaní déle než dva roky představovali hned 23,1 % celkového počtu uchazečů.

7 Seznam použitých zdrojů

Bibliografické zdroje

BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA, Lucie SEVEROVÁ a Dana STARÁ. *Makroekonomie: makroekonomický přehled*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-831-0.

BROŽOVÁ, Dagmar. *Společenské souvislosti trhu práce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-16-4.

HINDLS, Richard. *Statistika pro ekonomy*. 8. vyd. Praha: Professional Publishing, 2007. ISBN 978-80-86946-43-6.

HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 5. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-006-5.

JÍROVÁ, Hana. *Trh práce a politika zaměstnanosti*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1999. ISBN 80-7079-635-9.

JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 3., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Expert (Grada). ISBN 978-80-271-0251-8.

JUREČKA, Václav. *Mikroekonomie*. 3., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2018. Expert (Grada). ISBN 978-80-271-0146-7.

KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. Praha: Alfa Publishing, 2006. ISBN 80-86851-27-3.

SIROVÁTKA, Tomáš a Petr MAREŠ, ed. *Trh práce, nezaměstnanost, sociální politika*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3048-8.

SVATOŠOVÁ, Libuše a Bohumil KÁBA. *Statistické metody II*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2008. ISBN 978-80-213-1736-9.

SYNEK, Miloslav, Heřman KOPKÁNĚ a Markéta KUBÁLKOVÁ. *Manažerské výpočty a ekonomická analýza*. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-154-3.

ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4282-3.

VLČEK, Josef. *Ekonomie a ekonomika*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-190-3.

Elektronické zdroje

ČSÚ. *Ekonomické subjekty ve Středočeském kraji v roce 2021* [online]. 2022 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xs/ekonomicke-subjekty-ve-stredoceskem-kraji-v-roce-2021>

ČSÚ. *Charakteristika Karlovarského kraje* [online]. 2023 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xk/charakteristika_karlovarskeho_kraje

ČSÚ. *Charakteristika kraje* [online]. 2022 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xs/charakteristika_kraje

ČSÚ. *Pohyb obyvatelstva – rok 2008* [online]. 2009 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2008-q2z5ba1zxd>

MVCR. *Správa na úseku zaměstnanosti* [online]. 2008 [cit. 2022-07-30]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/sprava-na-useku-zamestnanosti.aspx>

Úřad práce ČR. *Aktivní politika v zaměstnanosti* [online]. 2022 [cit. 2022-07-30]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/aktivni-politika-zamestnanosti1>

Úřad práce ČR. *Aktivní politika v zaměstnanosti* [online]. 2022 [cit. 2022-07-30]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/aktivni-politika-zamestnanosti-1>

Legislativa

Zákon č. 435/2004 Sb. - Zákon o zaměstnanosti

Přílohy

Příloha 1 Vybrané charakteristiky vývoje počtu obyvatelstva ve Středočeském kraji v období 2004-2021

Rok	Počet obyvatel	První diference	Druhá diference	Koeficient růstu	Bazický index
2004	1 144 071				1
2005	1 158 108	14 037		1,012	1,012
2006	1 175 254	17 146	3 109	1,015	1,027
2007	1 201 827	26 573	9 427	1,023	1,050
2008	1 230 691	28 864	2 291	1,024	1,076
2009	1 247 533	16 842	-12 022	1,014	1,090
2010	1 264 978	17 445	603	1,014	1,106
2011	1 279 345	14 367	-3 078	1,011	1,118
2012	1 291 816	12 471	-1 896	1,010	1,129
2013	1 302 336	10 520	-1 951	1,008	1,138
2014	1 315 299	12 963	2 443	1,010	1,150
2015	1 326 876	11 577	-1 386	1,009	1,160
2016	1 338 982	12 106	529	1,009	1,170
2017	1 352 795	13 813	1 707	1,010	1,182
2018	1 369 332	16 537	2 724	1,012	1,197
2019	1 385 141	15 809	-728	1,012	1,211
2020	1 397 997	12 856	-2 953	1,009	1,222
2021	1 386 824	-11 173	-24 029	0,992	1,212

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Příloha 2 Vybrané charakteristiky vývoje obecné míry nezaměstnanosti ve Středočeském kraji v období 2004-2021

Rok	Obecná míra nezaměstnanosti (%)	První diference	Druhá diference	Koeficient růstu	Bazický index
2004	5,4				1
2005	5,2	-0,2		0,963	0,963
2006	4,5	-0,7	-0,5	0,865	0,833
2007	3,4	-1,1	-0,4	0,756	0,630
2008	2,6	-0,8	0,3	0,765	0,481
2009	4,4	1,8	2,6	1,692	0,815
2010	5,2	0,8	-1,0	1,182	0,963
2011	5,1	-0,1	-0,9	0,981	0,944
2012	4,6	-0,5	-0,4	0,902	0,852
2013	5,2	0,6	1,1	1,130	0,963
2014	5,1	-0,1	-0,7	0,981	0,944
2015	3,5	-1,6	-1,5	0,686	0,648
2016	3,1	-0,4	1,2	0,886	0,574
2017	2,1	-1,0	-0,6	0,677	0,389
2018	2,0	-0,1	0,9	0,952	0,370
2019	1,3	-0,7	-0,6	0,650	0,241
2020	1,9	0,6	1,3	1,462	0,352
2021	2,5	0,6	0,0	1,316	0,463

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Příloha 3 Struktura uchazečů o zaměstnání podle věku ve Středočeském kraji v období 2004-2021

Rok	15 - 24 let	25 - 34 let	35 - 44 let	45 - 54 let	55 - 64 let
2004	9 484	11 148	8 432	10 591	4 349
2005	7 602	10 113	8 086	9 872	5 067
2006	6 297	8 841	7 182	8 295	4 875
2007	4 862	6 919	5 833	6 904	4 748
2008	5 705	7 259	6 399	6 788	5 059
2009	9 566	11 920	10 129	10 118	7 404
2010	9 758	12 672	11 835	11 368	9 064
2011	9 572	11 510	11 417	10 728	7 334
2012	10 016	12 156	12 521	11 060	8 652
2013	10 531	13 500	14 833	12 295	10 463
2014	8 455	11 780	14 209	11 688	10 460
2015	6 673	9 581	11 951	10 243	9 530
2016	4 904	7 511	9 666	8 401	8 336
2017	3 522	5 396	7 029	6 415	6 837
2018	2 950	4 810	5 766	5 460	6 059
2019	2 956	4 483	5 339	5 140	5 479
2020	4 539	6 222	7 751	7 327	7 000
2021	3 647	4 949	6 493	6 530	7 067
Průměr	6 724	8 932	9 160	8 846	7 099
Součet	121 039	160 770	164 871	159 223	127 783
Podíl (%)	16,5	21,9	22,5	21,7	17,4

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Příloha 4 Struktura uchazečů o zaměstnání podle dosaženého vzdělání ve Středočeském kraji v období 2004-2021

Rok	Základní a bez vzdělání	Učňovské a střední bez maturity	Střední s maturitou vč. vyššího	Vysokoškolské
2004	14 025	18 930	8 072	1 277
2005	12 908	17 532	7 600	1 222
2006	11 256	14 969	6 740	1 110
2007	8 994	12 345	5 722	1 035
2008	9 030	13 274	6 178	1 369
2009	12 728	21 622	10 029	2 269
2010	13 971	23 879	11 383	2 698
2011	13 582	21 262	10 578	2 685
2012	14 800	22 904	11 848	3 006
2013	16 530	25 694	13 879	3 652
2014	15 065	23 176	12 314	3 602
2015	13 095	19 088	10 534	3 330
2016	11 075	15 226	8 295	2 650
2017	8 686	11 264	6 095	2 071
2018	7 308	9 447	5 451	1 939
2019	6 692	8 781	5 089	1 947
2020	8 656	12 084	7 992	2 739
2021	7 929	10 716	6 674	2 319
Průměr	11 463	16 789	8 582	2 273
Součet	206 330	302 193	154 473	40 920
Podíl (%)	29,3	42,9	21,9	5,8

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Příloha 5 Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence na ÚP ve Středočeském kraji v období 2004-2021

Rok	Do 3 měsíců	Více než 3 měsíce až 6 měsíců	Více než 6 měsíců až 9 měsíců	Více než 9 měsíců až 12 měsíců	Více než 12 měsíců až 24 měsíců	Více než 24 měsíců
2004	13 149	8 344	4 300	3 277	6 356	8 586
2005	12 174	7 615	4 004	2 754	5 753	8 451
2006	11 147	6 542	3 245	2 440	4 529	7 595
2007	10 166	5 560	2 774	1 967	3 282	5 524
2008	13 259	6 454	2 877	1 746	2 671	4 213
2009	17 441	12 090	6 222	4 486	4 926	3 979
2010	19 285	10 739	5 644	4 369	8 966	5 713
2011	15 227	9 788	4 973	3 681	8 465	8 460
2012	15 634	10 554	5 463	4 594	8 242	9 964
2013	15 556	11 173	6 098	5 678	10 763	12 413
2014	14 244	9 155	5 141	4 158	9 624	14 352
2015	13 833	7 899	4 223	3 159	6 224	12 764
2016	12 594	6 876	3 481	2 408	4 426	9 181
2017	10 499	5 293	2 512	1 852	3 011	6 203
2018	10 245	4 842	2 226	1 437	2 195	4 293
2019	9 886	5 191	2 329	1 290	2 013	2 883
2020	10 577	7 811	4 396	3 091	4 051	3 188
2021	9 186	5 923	2 828	2 183	4 756	4 143
Průměr	234 102	141 849	72 736	54 570	100 253	131 905
Součet	13 006	7 881	4 041	3 032	5 570	7 328
Podíl (%)	31,8	19,3	9,9	7,4	13,6	17,9

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Příloha 6 Vybrané charakteristiky vývoje počtu obyvatelstva v Karlovarském kraji v období 2004-2021

Rok	Počet obyvatel	První diference	Druhá diference	Koeficient růstu	Bazický index
2004	304 588				1
2005	304 274	-314		0,999	0,999
2006	304 602	328	642	1,001	1,000
2007	307 449	2 847	2 519	1,009	1,009
2008	308 403	954	-1 893	1,003	1,013
2009	307 636	-767	-1 721	0,998	1,010
2010	307 444	-192	575	0,999	1,009
2011	303 165	-4 279	-4 087	0,986	0,995
2012	301 726	-1 439	2 840	0,995	0,991
2013	300 309	-1 417	22	0,995	0,986
2014	299 293	-1 016	401	0,997	0,983
2015	297 828	-1 465	-449	0,995	0,978
2016	296 749	-1 079	386	0,996	0,974
2017	295 686	-1 063	16	0,996	0,971
2018	294 896	-790	273	0,997	0,968
2019	294 664	-232	558	0,999	0,967
2020	293 311	-1 353	-1 121	0,995	0,963
2021	283 210	-10 101	-8 748	0,966	0,930

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Příloha 7 Vybrané charakteristiky vývoje obecné míry nezaměstnanosti v Karlovarském kraji v období 2004-2021

Rok	Obecná míra nezaměstnanosti (%)	První diference	Druhá diference	Koeficient růstu	Bazický index
2004	9,4				1
2005	10,9	1,5		1,160	1,160
2006	10,2	-0,7	-2,2	0,936	1,085
2007	8,2	-2,0	-1,3	0,804	0,872
2008	7,6	-0,6	1,4	0,927	0,809
2009	10,9	3,3	3,9	1,434	1,160
2010	10,8	-0,1	-3,4	0,991	1,149
2011	8,5	-2,3	-2,2	0,787	0,904
2012	10,5	2,0	4,3	1,235	1,117
2013	10,2	-0,3	-2,3	0,971	1,085
2014	9,0	-1,2	-0,9	0,882	0,957
2015	6,7	-2,3	-1,1	0,744	0,713
2016	5,4	-1,3	1,0	0,806	0,574
2017	3,3	-2,1	-0,8	0,611	0,351
2018	2,9	-0,4	1,7	0,879	0,309
2019	4,2	1,3	1,7	1,448	0,447
2020	4,7	0,5	-0,8	1,119	0,500
2021	5,7	1,0	0,5	1,213	0,606

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Příloha 8 Struktura uchazečů o zaměstnání podle věku v Karlovarském kraji v období 2004-2021

Rok	15 - 24 let	25 - 34 let	35 - 44 let	45 - 54 let	55 - 64 let
2004	4 240	4 496	3 712	4 694	1 577
2005	3 703	4 247	3 540	4 605	1 915
2006	3 147	3 831	3 193	4 057	1 988
2007	2 237	2 832	2 666	3 317	1 912
2008	2 702	2 971	2 698	3 111	1 948
2009	3 861	4 477	4 028	4 315	2 650
2010	3 763	4 454	4 266	4 477	2 953
2011	3 440	3 766	3 894	3 924	2 408
2012	3 600	3 968	3 989	4 003	2 829
2013	3 551	4 197	4 429	4 198	3 187
2014	2 755	3 687	3 926	3 720	3 160
2015	2 142	3 057	3 511	3 269	2 868
2016	1 531	2 341	2 653	2 666	2 537
2017	838	1 394	1 636	1 755	1 797
2018	852	1 136	1 311	1 420	1 426
2019	795	1 163	1 169	1 284	1 316
2020	1 499	2 049	2 215	2 521	2 385
2021	1 157	1 464	1 619	1 924	2 137
Průměr	2 545	3 085	3 025	3 292	2 277
Součet	45 813	55 530	54 455	59 260	40 993
Podíl (%)	17,9	21,7	21,3	23,1	16,0

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Příloha 9 Struktura uchazečů o zaměstnání podle dosaženého vzdělání v Karlovarském kraji v období 2004-2021

Rok	Základní a bez vzdělání	Učňovské a střední bez maturity	Střední s maturitou vč. vyššího	Vysokoškolské
2004	8 709	6 928	2 457	247
2005	8 481	6 666	2 287	235
2006	7 712	5 902	2 042	225
2007	6 280	4 528	1 681	197
2008	6 324	4 825	1 724	237
2009	8 267	7 592	2 605	338
2010	8 550	7 705	2 713	396
2011	7 570	6 629	2 368	410
2012	8 350	6 796	2 495	407
2013	8 941	7 037	2 614	513
2014	7 802	6 229	2 343	446
2015	7 120	5 059	1 916	441
2016	5 903	3 837	1 487	320
2017	3 976	2 313	849	189
2018	3 288	1 830	748	213
2019	2 885	1 849	717	200
2020	4 453	3 867	1 678	447
2021	3 808	2 836	1 244	314
Průměr	6 579	5 135	1 887	321
Součet	118 419	92 428	33 968	5 775
Podíl (%)	47,3	36,9	13,6	2,3

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ

Příloha 10 Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence na ÚP v Karlovarském kraji v období 2004-2021

Rok	Do 3 měsíců	Více než 3 měsíce až 6 měsíců	Více než 6 měsíců až 9 měsíců	Více než 9 měsíců až 12 měsíců	Více než 12 měsíců až 24 měsíců	Více než 24 měsíců
2004	4 773	3 129	1 765	1 431	2 994	4 634
2005	4 469	2 983	1 597	1 204	2 916	4 848
2006	4 293	2 539	1 339	1 056	2 276	4 718
2007	3 806	1 982	1 014	839	1 587	3 747
2008	4 833	2 463	1 188	772	1 290	2 891
2009	5 640	3 844	2 577	1 938	2 590	2 748
2010	6 123	3 234	1 774	1 561	3 750	3 480
2011	4 933	2 935	1 542	1 113	2 837	4 087
2012	4 955	3 225	1 825	1 550	2 717	4 139
2013	4 452	3 180	1 897	1 769	3 565	4 737
2014	4 000	2 530	1 378	1 164	2 940	5 278
2015	4 102	2 061	1 091	862	1 906	4 874
2016	3 644	1 699	838	671	1 411	3 533
2017	2 715	1 110	537	380	689	2 057
2018	2 862	1 102	512	290	420	1 043
2019	2 814	1 128	500	307	459	591
2020	3 506	2 414	1 817	1 163	1 195	702
2021	2 410	1 469	717	742	1 988	1 111
Průměr	74 330	43 027	23 908	18 812	37 530	59 218
Součet	4 129	2 390	1 328	1 045	2 085	3 290
Podíl (%)	28,9	16,8	9,3	7,3	14,6	23,1

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSÚ